Ч. 80 (12.736). Львів, неділя 12. квітня 1931. Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem. Рік LII.

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДНЯ РАНО

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ: Львів, Ринок ч. 10, II. пов.
Конто почт. щадн. 143.322.
Адреса для телеграм: „Діло“, Львів.
Головний Редактор приймає від 11—12 год. перед полуднем.
Рукописів не звертається.

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:
Місячно 5·00 зол.
Чвертьрічно 15·00 „
Піврічно 30·00 „
Річно 60·00 „
ЗА ГРАНИЦЕЮ: В Америці 1 долар, Франції, Голяндії, Бельгії 20 фр. фр., Італії 7·50 зол., Німеччині 7·50 зол., Швайцарії 5 шв. фр., Чехословаччині 30 ч. к., Румунії 150 лей, Болгарії 7·50 зол., Австрії 7·50 зол.— Зміна адреси 1 зол.

Телеф. Редакції: 29-41.
„ Друкарні: 29-26.
В СПРАВІ ОГОЛОШЕНЬ ЗВЕРТАТИСЯ ДО АДМІНІСТРАЦІЇ.
ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА 50 сот.

З М І С Т.

Богдан Лепкий.

* * *

ЗАБУТИМ МАЛЯРЯМ ПРИСВЯТА.

З ГІР СНІГИ СПЛИВАЮТЬ, СОНЦЕ СВІТИТЬ
І ЦВИТУТЬ У ЛУЗІ ПЕРВОЦВІТИ.
ВІТЕР НЕБОМ ГОНИТЬ ХМАРИ СИВІ,
ЯК СТЕПАМИ КОНІ БУЙНОГРИВІ,
А НА НИВАХ ЖИТО І ПШЕНИЦЯ
ІЗМАРАГДОМ ЯСНИМ ЗЕЛЕНИТЬСЯ.
ТІЛЬКИ В ХРАМІ БОЖІМ, НА КАМІННЮ,
В ЯРИХ СВІЧ ТАЄМНІМ МЕРЕХТІННЮ,
НІБИ ПРИВИД В СНІ ТРІВОЖНІМ СНИТЬСЯ —
СТАРОСВІТСЬКА НАША ПЛАЩЕНИЦЯ.

НЕ ЖИВЕ МАБУТЬ ДАВНО, ДАВНО ВЖЕ
ТОЙ, ЩО ПРЕСУМНЕ ОБЛИЧЧА БОЖЕ
МАЛЮВАВ, — НЕ ПЕНЗЛЕМ І КРАСКАМИ,
А СВОЇМИ ЩИРИМИ ДУМКАМИ,
І, НЕ ЗОЛОТОМ СВЯТІ ГЛАГОЛИ
ВІН ПИСАВ, А ТІЛЬКИ СЕРЦЯ БОЛЕМ,
БРАВ З ДУШІ ТЕРЕН І ГЛОГОРОЖУ,
ЩОБ СПЛЕСТИ ВІНОК НА ГЛАВУ БОЖУ,
ЩОБ СВОЇМ НАТХНЕННЯМ ЩИРИМ, ЧИСТИМ
ЗОБРАЗИТИ ТВОЇ МУКИ, ХРИСТЕ.

ПРОМИНУЛО ЛІТ МАБУТЬ ЧИМАЛО,
ВЖЕ Й СЛІДУ ПО МАЛЯРІ НЕ СТАЛО,
НІБИ КАМІНЬ В ВОДУ ВПАВ, — ЗДАЄТЬСЯ
ВІН НІКОМУ БІЛЬШЕ Й НЕ ПРИСНИТЬСЯ.
ЛИШ В ВЕЛИКУ П'ЯТНИЦЮ, ЩО РОКУ,
ВИРИНАЄ З ЗАБУТТЯ ПОТОКУ
І НА ОБРАЗІ ХРИСТА У ГРОБІ
ЛЮДЯМ ЗНОВ ПРИГАДУЄ ОБ СОБІ, —
НІБИ ПРИВИД В СНІ ТРІВОЖНІМ СНИТЬСЯ
СТАРОСВІТСЬКА НАША ПЛАЩЕНИЦЯ.

Д-Р СТЕПАН БАРАН:

На теми польсько-українських взаємин.

Від довшого часу на сторінках „Діла“ реферуються ріжні голоси про наладнання польсько-українських взаємин. Все те обертається досі виключно в царині теоретичних міркувань і ніхто не подав схеми практичної розвязки цієї невинішньої проблеми, ані не підійшов навіть ближче до неї. Маю на думці передовсім польську сторону, бо від неї головно залежить практична розвязка цілої справи, і саме в її виключно руках повнота влади.

Як сказано, справа наладнання польсько-українських взаємин не нова. Поминаю часи давної Польщі з її ріжними уніями, полишаю на боці цікаву і з цього огляду історію козацтва і факт, як це все трагічно скінчилося для самої польської держави, згадаю тільки часи новіші, історію польсько-українських взаємин в Галичині від 1848 р. до розпаду Австрії. Вона дуже цікава і лише незначний гурток — можна сказати численні одиниці — зпоміж польського громадянства знає цю історію. А шкода, бо з неї можна навчитися багато

Скасування панщини в Галичині патентом цісаря Фердинанда з 17. квітня 1848 р. та розписання невдовзі виборів до першого австрійського парляменту (зібрався у Відні 10. липня 1848) незвичайно розрухали наше тодішне громадянство. Ясним полумям розгорілася українська національно-політична свідомість. Вже 19. квітня 1848 р. зібралися львівські українці під проводом о. Мих. Куземського (пізнішого холмського епископа) і ухвалили петицію до цісаря за введенням української мови, як мови навчання, у школах Східної Галичини і допущення її до публичного життя. В дні 2. травня 1848 р. утворилася у Львові Головна Руська Рада під проводом епископа Яхимовича і вона виробила широку національно-політичну програму з домаганням поділу Галичини, що в теперішньому розумінні було рівнозначне з територіяльною автономією. У цій справі розвинено відповідну пропаганду і загал українського громадянства підтримав цей основний постулят Головної Руської Ради.

Для противаги заснували поляки у Львові „Руський Собор“, що відразу повів акцію проти поділу Галичини, яку ще окремо вела польська Рада Народова. За делеґатами Головної Руської Ради на перший всеславянський конгрес у Празі в 1848 р поїхали делеґати Руського Собору (поляки) і там справа поділу Галичини відбилася голосним відгомоном, не менше як пізніше в першому австрійському парляменті в Кромежижі в 1848-9 рр., де домагання наших послів стрінулися з безоглядним польським спротивом. Цікаво, що тодішні польські керманичі старалися втягнути до акції проти поділу Галичини старенького митрополита Левицького, але вислана до нього до Унева депутація польської шляхти не вдіяла нічого. Ще більше характеристичне, що гурт польської аристократії українського роду зголосився до епис. Яхимовича з заявою, що переходить на гр.-кат. обряд (очевидно для політичних цілей, щоби легше захопити провід нашого життя), але епископ Яхимович (пізніший митрополит) не приняв цієї оферти.

Першими переговорами на політичні теми між українцями і поляками були переговори делеґатів Гол. Рус. Ради в Празі з делеґатами Руського Собору (ними були самі поляки) і там на спільному засіданні запало навіть рішення за поділом Галичини, яке переголосували делеґати Гол. Рус. Ради проти делеґатів Рус. Собору. Та конґрес невдовзі розігнали, а так само розвязано в 1849 р. перший парлямент в Австрії, що зробив місце десятилітній періоді абсолютизму. Справа поділу Галичини — на практиці емансипація галицьких українців зпід польської ґеґемонії — виринала ще завдяки українським заходам у міжчасі ще кілька разів, але поляки все зуміли її скрутити карк і Галичина остала одноцільною провінцією аж до розвалу австрійської держави.

Про наші внутрішні справи — москвофільство і українство — та про повну і невідкличну перемогу української національної думки, не тут місце говорити. Вертаю до спроб переговорів для польсько-українського зближення. Першу угодову політику з боку українців заінавгурував у другій каденції галицького сойму віцемаршалок сойму Юліян Лаврівський. Він поставив внесок, підписаний всіми 30 руськими послами, про уладження національних відносин в Галичині і узасаднював його обширно на повному засіданні сойму 27. жовтня 1869 р. Внесок дома-

гався рівноправности польської і української
народности в школі, суді і взагалі публичному
житті при задержанні одноцільности краю. обго-
ворюючи це докладно у 32 статтях предложено-
го законопроекту. Задержуючи одноцільність Га-
личини, ломив проект наше дотеперішне політич-
не домагання. Цей крок Лаврівського був дикто-
ваний без сумніву опортунізмом. щоби зєднати
поляків. Та і так з цього нічого не вийшло.

Третьою з черги пробою наладнання поль-
сько-українських взаємин була так звана нова
ера. заініціована толішнім галицьким намісни-
ком гр Каз Бадені. яку спричинили напруже-
ні відносини між Австро-Угорщиною і Росією і
потреба австро-угорської зовнішньої політики
наближення до українського (народовецького)
табору На повному засіданні галицького сойму
25 листопада 1890 р укр пос Телішевський за-
говорив про потребу польсько-українського по-
розуміння. а пос Романчук проголосив його про-
граму тільки в загальних словах — признання
самостійности української народности і мож-

ність її розвою. вірність для австрійської держави і династії та греко-кат. церкви Тоді висунено ще менші домагання як у 1869 р., не згадуючи вже зовсім про наш основний політичний постулят — поділ Галичини на дві окремі провінції. Ця заява наробила тоді у нас великого шуму, одноцільний соймовий клюб розбився і на ділі і з цієї оферти не вийшло нічого Автори оферти скоро вицофались (пос. Романчук і тов.) і остав тільки гурток т зв. новокурсників (посли Ол. Барвінський і Ан Вахнянин та ще кількох). що продержалися під зміненою фірмою християнських суспільників майже до кінця панування Австрії В суті річи і вони своєю угодовщиною не причинилися до покращання польсько-українських взаємин і пропасть між двома народами в Галичині щораз більше поширювалася і поглиблювалася

Була ще одна спроба польсько-українського зближення Тепер ініціятива вийшла від поляків. Було це вже у Відні весною 1908 р. Тодішній голова Польського Кола пос. д-р Ґломбінський (теперішній вшехпольський сенатор) і ґубернатор Австро-угор. Банку (кількакратний міністр) пок. д-р Леон Білінський відбули двократ. наради з українськими політичними провідниками д-ром Костем Левицьким і Мик. Васильком і д-р Білинський предложив нашим послам проєкт угоди для нарад в Колі Польському і в Укр. Парляментарній Репрезентації за задержання єдности Галичини (домагання поділу краю було основною програмою всіх трьох укр. партій — нац. демократичної. радикальної і соц-демократичної). Коло Польске мало дати згоду на іменування українців на ріжні вищі урядові посади, згоду на укр університет, на три нові укр. ґімназії. на підмоги для укр. товариств і деякі уступки у виборчій ординації до сойму. За те все мала бути поширена автономія краю. Тих пропозицій українці не приняли і над ними навіть не дискутовано.

Це були фактично останні польсько-українські переговори перед вибухом світової війни.

У часі світової війни й опісля не було ніяких розмов між польською стороною і представниками галицьких українців. Про переговори і відомі договори Укр. Нар. Республики. (отам. Петлюри) з Варшавою тут не згадую. Для цілости образка треба пригадати, що з початком 1923 р. тодішня Укр. Парл. Репрезентація (з Волини) мала низку розмов з тодішнім правительством Сікорського, з яких також нічого не вийшло — хіба проголошення т. зв. автономічної програми на зїзді Укр. Трудової Партії у Львові в травні 1923, що скінчилося остаточно так трагічно для її ініціятора пок. д-ра Вол. Бачинського.

Такою є вкоротці історія наладнання польсько-українських взаємин на території Східної Галичини, що від віків була тереном найсильнішої і безпереривної національної боротьби в новочасному розумінні. Напруження між обома сторонами росло рівнобіжно як зростала наша національна свідомість і активність.

Сьогоднішні відносини є прямо страшні і кожної хвилі грозять катастрофою. Чи наладнання сяких-таких відносин можливе? Про те думає дехто по обох сторонах, але наладнання відносин таки дуже далеко. Польське окраїнне громадянство до співжиття не підготоване. Виховувалося воно у скрайній нетерпимости, погорді і легковаженні української більшости у Східній Галичині. Витворилися два світи, що взаїмно себе не розуміють. Царює всюди зоольоґічний шовінізм, підсичуваний такими орґанами санації як львівське „Слово Польске" або краківський „Іл. Курєр Цодзєнни", а секундують їм, хоч у безоглядній нагінці таки не дорівнюють — вшехпольські пресові орґани — от хоч би „Курєр Львовскі".

Виглядів на краще поки що не видко. Щонайменше 90 проц. польської бюрократії (а вона тут сьогодні рішає) і польського духовенства до нас настроєні крайнє ворожо. Вони у значній своїй скількости, як напливовий елемент, не звязані з цілістю життя Східної Галичини, не мають почуття відповідальности за дальшу долю землі, що їх годує. Поступають вони так, як цей дід в горіючому селі, про котрого каже наша приповідка: „Діду, село горить", — „я торби беру і на друге йду".

Вже значно більше зрозуміння відносин і почуття відповідальности мають представники польської більшої земельної власности, звязані з цією землею своїми суто життєвими інтересами. Пресові виступи п. Бохенського в краківському „Часі" і ґр. Петра Борковського у львівській „Ґазеті Поранній" вказують, що до болючої і розятреної справи підходять без лайки і обиди противника і в повній особистій щирості стараються перекинути поміст для можливого серед даних відносин наладнання співжиття. Знаю, що є вони відокремлені і коло них, як представників консервативних кругів ґрупується і гурток польської розважної інтеліґенції зі санаційних кругів, як нпр. проф. львівського унів. сен. д-р Закшевський, редактор „Ґазети Пор." д-р Райнлендер і ще дехто.

Чи з їхніх заходів, сьогодні ще теоретичних міркувань, вийде щось реального — невідомо. Тут позиція дуже тяжка. Потреба пацифікації польського громадянства у чисто психольоґічній ділянці.

Фактичний голос у польсько-українській проблемі в Польщі буде мати польське місцеве громадянство — передовсім східно-галицьке. Варшава чи пак тамошні керманичі зі санаційного табору, що мовчать вже пять літ, справи не розвяжуть. Ґрупа полковників не виказала досі (а в її руках вся влада) ніякого розуміння і найменшого інтересу до справи національних меншин, а з окрема до найважнішої в Польщі — у внутрі і на зовні — нашої української справи. Своєю політикою довели до пацифікації і на цьому стоп!

Не вдіють тут мабуть нічого і медіятори з ББ пп. Єнджейович і Голувко. Подрібно мало вони обзнайомлені з нашою складною проблемою — люди широких степів на сході, здається, особисто до нас не ворожі, але радше романтики, як реалісти. Тут Львів має безсумнівне першенство над Варшавою, котрої польське окраїнє громадянство і так майже зовсім не слухає.

Я з розмислу навів історію всяких дотеперішніх польсько-українських розговорів і переговорів, щоби доказати, що всі вони розбилися. Пакти були і є без значіння. Життям кермують і його наладнюють на краще самі факти — а тих нема. Творити їх може у першу чергу той, що має владу у своїх руках. Ми її не маємо.

І ще одно. Всі українці, що на протязі довгого часу — від 1848 р. — брали участь в політичних розговорах з поляками, розчарувалися. Так було з Лаврівським, Романчуком, Костем Левицьким, а навіть з явними симпатиками

ФЕЙЛЕТОН „ДІЛА" З ДНЯ 12. КВІТНЯ 1931.

ОСТАП ГРИЦАЙ.

Про пурпурний цвіт.

Великодна леґенда.

Коли єрусалимська патриційка Тамар, з насуненим на голову серпанком та вкрита поверх своїх шат сукном темної краски, вертала з долини Кідрон у місто, то її душа кривавилась прескорбним смутком, яка доля дожидає Христа. В Єрусалимі йшов саме Пилатовий суд над галилейським пророком. Непроглядна юрба жидів грізно метушилася довкола палати намісника Риму, кипіла в розбіїшнім завзятті. домагаючися кари смерти на сина Марії, а вістка про нерішучість Пилата захитала сподіваннями і найбільш самовпевнених прихильників Назорея.

Те все стрівожило важко стурбовану Тамар так, що вона. мучена жорстокою непевністю, а без сили дожидати оконечного присуду, ще рано відбилась непомітно від гурта своїх єрусалимських посестер. ховаючись зі своїм болем у самоту кидронської долини. Дикі рожі були там для неї ще здавна — після одної з проповідей почитаного нею Учителя — предметом захоплення. Тут Тамар поринала в німу розмову з Христом та наче голублена леготами Його незабутніх слів, прохожувалась довго-довго. Але після того, як викопала один кущик рожі, щоб засадити його у свому кипарисовому саді, вона раптом кинулась у напрямі сіро-скелистого міста, поспішаючи з усіх сил у сторону крицевих колюмн Пилатового будинку. Тепер уявляла собі Тамар, що її утеча в кідронську самоту саме в найтяжчу хвилину для гоненого Месії, була може невибачним гріхом. Вона почала гірко жалувати своєї буцім-то невитревалости, в неї пробудилась навіть думка виступити перед Синедріоном з власним словом в обороні Христа, і так з почуттям, що в разі присуду на Галилейця вона не менше булаб винувата, ніж і його вороги, Тамар ішла щораз скоріше.

Але коли вона знайшлася на шляху, який вів з Єрусалима на гору Голгофту, їй довелось нечайно зупинитися. Саме ось в цю хвилину просувався туди невиданий досі в Юдеї похід, що потряс усім її єством.

Похід котився хвилями бушуючої повені поздовж нерівного, рідко оливками отіненого шляху від одного кінця до одного, збиваючи довкола пропалений сонцем дошкульний порох, від якого бліда зелень оливкових дерев ставала ще блідша. Горлали тисячні крики склубленої юрби і команда суворих центуріонів в шоломах з червоними перами, сліпив очі блиск грізної зброї римських салдатів, ішов гомін від їздців, які простували походові дорогу крізь верескливу глоту. Чути було прокльони сторожі з драбинами та важкими сувоями шнурів і зойки жінок. Але з цього дикого видовища Тамар затямила тільки одно:

Хрест, під тягарем якого ступав з трудом, хитався і падав серед скаженого реву натискаючих на нього жидів — Христос.

Саме в ту хвилину, коли Тамар добачила Христа. глота під наступом вершників прорідилась в цім місці так, що Тамар змогла впасти навколішки, на один-одинокий короткий мент — віч-на-віч з Христом. І щойно тепер вона, під наглим враженням довершеного присуду Пилата, ще завжди в почуванні якоїсь своєї провини, захлипала вперше так голосно, що Христос почув її і глянув на неї. Але коли Тамар подивилася на окрівавлене обличча смертельно скатованого Учителя, відчула щераз всю божеську благість Його неземного погляду, й заплакала вдруге. Та у хвилині, коли Тамар, повернувшись щераз у сторону відходячого походу, побачила з острахом, як Христос упав під хрестом і як жовніри били Його, вона заплакала втрете, заголосивши так, начеб весь Єрусалим застогнав з безмірної туги за замученим своїм Сином. А тоді декілька жінок, які так само як і Тамар не мали сил іти за походом засудженців на Голгофту, лишились коло неї, щоб розважати її. Вони дружньо піддержували на-пів безтямну невістку, тоді добре відому в Єрусалимі з краси і з багацтва, унаслідженого нею після нечайної смерти її чоловіка, а яке вона роздавала щедро вбогим. Та заки Тамар з жінками відійшла, помітила, що кущика з рожами в її руках уже нема. Коли-ж Тамар почала шукати за ним, стрівожена, що він десь затоптаний у пилі, побачила його раптом під своїми ногами, на дорозі.

І от ця маленька дрібничка вразила Тамар так, що вона забула на мент про Голгофту і Христа.

— Мої рожі, мої рожі...!

Тремтючими руками піднесла кущик із землі. І счудувалась, що весь кущик був ще ненарушно цілий, свіжий барвою й запахом, начеб ніодну хвилину не лежав у бруді закуреного шляху, і начеб ніодна нога, ніодно копито не пройшли по ньому. А й сльози Тамар, що падали на ніжно рожеві пелюстки тоді, коли вона ще тримала рожі в руках, зберeглись на чашах цвіту й листочках усі і були чисті, мов найдорожчі перли Індій. Та ще більше счудування вгорнуло Тамар ранком на другий день після того, як вона засадила ті рожі у свому саді. Бо замісць них, на тім самім місці, Тамар побачила стрійний кущ невиданої ще ніким темно-золотої краски, убраний пурпурним цвітом такої краси, що мусіли зблїднути в порівнанні з його райським сяєвом найпишніша пурпура з Тиру й Сідону, багрова кирея царів Сходу. І преображувалися в сяєві засвітнього блеску, що бив від його пурпурної чаші кожний цвіт і кожне дерево довкола нього і весь сад Тамар. Пахощі, якими він надихував весь сад, були солодші, ніж запах бальсамів із Соломонових садів в Енгеді, або подих голубих лелій на левадах Гіммону, і здавалося, що в убогім на чисту джерельну воду Єрусалимі той цвіт мусів навівати спрагненим цілющу прохолоду, а голодним — забуття.

І благословила красу чудесного цвіту Тамар, найглибшу тайну свого серця в ньому лелїючи, але з якою вона не звірювалась нікому. Бо замкнена для всіх була двацацята кімната

поляків, як: о. Степан Качала, Ол. Барвінський, а з найновіших хочби пок. Вол. Бачинський. **Haec meminisse iuvabit.**

Немає у нас політичної монографії про польсько-українські взаємини. Є тільки одна — видана ще в 1879 р. о. Степана Качали **„Polityka Polaków względem Rusi"**, сьогодні бібліографічна рідкість. Хоч видана перед більше як пів століттям серед зовсім інших обставин, має вона в основі своїх думок і оцінок практичну вартість і її належалоб доповнити та перевидати. Скористали би з цього і поляки і українці.

На разі остане все по старому. Пацифікація була і знаємо, як виглядає в наслідках. З пактів, здається, — нічого не вийде, а мабуть не буде видко і фактів. Для оптимізму немає ґрунту після цього, що дальше діється сьогодні!

—o—

Д-Р Ю. СТЕЦЮК.

Економіка й політика в переломовій добі.

Нікому з нас доля не дозволяє поставити до неї три питання або побажання, як це буває у казках. Казка — казкою, вона неправдива, але віддзеркалює задушевні журби і мрії людей. Саме тепер, у переломовій добі, люди хотілиб знати дещо про дальший розвій суспільного ладу і про майбутнє одиниці: чи буде вона сяк-так розпоряджати собою, чи стане цілком невільником машини, чи потоне в колект. масі, чи стане „числом" у великій армії здеклясованих і позбавлених прав автоматів. Що ці питання ставить сьогодня цілий культ. світ, про це свідчить істнуюча вже велика актуальна література. Вона сягає від фільософічного угрунтовування ідей і світоглядів, аж до статичних дослідів над реальними тенденціями конюнктур; у цій літературі маємо строго наукові твори поруч з безліччю загально-доступних газетних статтей.

Ніхто не всилі відповісти на повищі сумніви. Мусимо вдоволитися міркуваннями, опертими на минулім і теперішнім. Якіж зміни ми бачили в недавній минувшині? Що сталося з **лібералізмом**, який будив колись стільки надій, обіцяв стільки можливостей волі, розбивав кайдани феодалізму, розбуджував ініціятиву, апелював до людяности і був тріюмфом духа? З творів: ліберально-сусп. фільософів Монтеск'є і Лока, основників науки соціяльної економіки Кене, Борго і Сміта аж до Джон Стюарт Мілла, фільософів від Спінози до Канта, з творів численних поетів плила якась нова сила, яка захоплювала людей, якесь нове почуття щастя крилося у цьому слові — лібералізм. Сьогодня — воно звучить як лайка, а в найліпшому випадкові кажеться: вибачте за слово — „лібералізм!"

Інтернаціональним — як і лібералізм — був і **соціялізм.** У свому молодечому пориві пірвав за собою пролетаріят, вирвав його з психічної байдужности і проти волі урядів зробив робітництво могутнім політичним чинником, якому по війні припала в чисельних краях влада. Але, опинившись віч-у-віч з потребою реалізації своїх ідей та теорій, соціялізм не зміг здійснити досіль ні одного з найважніших своїх постулятів, не наражуючи господарства на катастрофу. Інтернаціоналізм — зблід; ніхто інший, як австралійські соціялісти (поминувши СРСР) замкнули щільно свої границі перед напливом чужого пролетаріяту. І так, як лібералізм, так за ним і соціялізм чимало втратив прихильників, чимало їх найшлося в **національних партіях** і на політичну арену виступили по національних лібералах національні соціялісти.

Провід капіталістично-ліберальних країв вела перед війною **Англія.** Її уважали мистцем у вирішуванні питань, а сьогодні глядять на неї, як на край невирішених проблем. З малої інзулярної держави виріс кольос; від кінця 17. стол. ішла Англія нестримно вперед і по 64-х війнах протягом 126 літ стала з пребагатими кольоніями першою потугою світа. Спроба перевести вільну світову торговлю не вдалася,. бо через американський протекціонізм мусіла заломитися. Виринули нові суперники; Англія, поконавши Німеччину, стратила примат у всесвітнім господарстві мабуть раз на завсіди. Льойд Джордж виграв війну, але сьогодня його партія найслабша в Англії. Влада в Англії — в руках соціялістів, що силою цього факту повинні би вести весь соціялістичний рух, — але, як каже швайцарський вчений Самарі, — чи можна бути в одній особі учеником Маркса і наслідником великого Моґула? Не диво, що в Анґлії нема давньої енерґії, нема давньої волі до панування, що придержується вона вільної торговельної політики, хоч вже давно стратила промислову суprematію, перестала бути фінансовим центром, а пануванням над Каналом мусить ділитися з Францією. Лібералізм хилиться в Анґлії до упадку, а господарська ідеольоґія зачинає орієнтуватися на чужі зразки.

Перший раз зустріла Англія суперника, якого не може поконати, а саме: **Зединені Держави.** Ню Йорк став фінансовим центром, але коли Льондон давав кредит і не питав — нащо, то сьогодня це ґрунтовно змінилося. Зединені Держави отримали почесне становище передової світової великодержави, але рівночасно затратили свій первісний піонірський характер; з усіх усюдів чути там нині голоси про потребу стаб. конюнктури, яка вимагає контролі продукції, зрезиґнування з розбудови нових багацтв землі, нових винаходів, люксусової моди то-що. Очевидно, до цього ще дуже далеко, але сама туга за стабілізацією вказує на зміни в господарській ментальности американців. Не одне явище з американського сучасного життя впадає в очі европейцеві, а мабуть найважніше те, що в Зединених Державах нема робітничої партії. Правда, колись те само було в Анґлії. Але є фактом, що нині „вуйко Сам" чваниться, що відсутнітість соціялістичної партії є наслідком умілого правління. Гадаємо, що це вміле правління є наслідком монополістичного становища Америки у всесвітнім господарстві. Держава, що має 5,8 відсотків поверхні землі, а 5,7 відсот. населення землі, дає більше як третину, декуди більш половини, найважніших сирівців, стає сильним конкурентом европейського промислу та одночасно відгороджується митним муром від чужого ввозу. Ця держава, як вірнтель і фінансіст може, але не хоче, дикту-

в душі Тамар і Святая Святих в неї, а хіба й легко їй було обявляти те найсвятіше Єрусалимові Пилатів і Каяф? Не розуміли-ж Тамар і її діти, з яких два сини були в римській службі, тільки її донька, бистра умом, але дещо легкодушна Міріям, прохала іноді Тамар сказати їй усю тайну про пурпурний цвіт.

А Тамар відповідала доньці:

— Може колись скажу тобі. Справді, Міріям, щ о с ь о д н о про той цвіт годилосяб знати тобі і братам твоїм, країні Юдеї й усім людям на світі.

Але Тамар умерла, не діждавшись сказати своїм дітям усієї тайни своєї самотної душі. Вони забули матірні оповідання про великого Месію, не спішились у сад, щоби зазнати насолоди від пахощів пурпурного цвіту, а згодом за тісно їм було і нудно в сіро-скелистім, спаленім сонцем, камянім Єрусалимі. На службі в Пилата вони чули водно про велич, славу і розкоші всевладної імперії Цезарів, їх тягнуло зажити іншим життям, ніж життя єрусалимських підданців Риму, і от вони згодом покинули землю своїх батьків і взявши зі собою Міріям, стали жити в Римі.

Але заки дівчина вибралась з братами в далеку дорогу, вона зі своєю старшою подругою Азраель, яка тайком обожала розпятого Месію і теж їхала в Рим, подалась у кипарисовий сад Тамар, викопала пурпурний цвіт з його злотистим корінням з землі і взяла зі собою тієї рідної землі стільки, щоб змогла засадити в неї цвіт матери на чужині. І на хвилину душа вражливої, але нестійної Міріям засмутилась, коли дівчина думала про те, що щойно тепер прощається вона назавжди з безжурними літами своєї першої молодости в домі ласкавих батьків та з тінями покійної матери. А ще журливіший смуток обхопив тоді Міріям, коли вона, розжалена, мов дитина, помітила, що краї ніжних мов війні облаки пелюстків пурпурового цвіту почали вперше непомітно вянути.

— А за життя матери — говорила Міріям до Азраель — найсильніші бурові не ломили його, найзавзятіші дощі не промочували, і ніколи його листки не ниділи. І це тайна моєї матери була в тому, що він так напричуд процвітав. Але чому вона не виявила мені її тоді, коли я цього прохала? І чому мати забрала цю тайну зі собою в могилу, хоч — як сама вона казала — знати її треба було не тільки братам й мені, а й усім людям на землі?

Одначе Азраель, яка знала гаразд вдачу дітей Тамар, відповіла:

— Тайна твоєї матери була глибша, ніж тайна Святая Святих в єрусалимській святині. Але невже ти ніколи не думала збагнути її сама?

І на хвилину Міріям призадумувалась у своїм добрім, та дещо хиткім серці про заховану в гробах Єрусалиму тайну пурпурного цвіту. Але щораз рідше вона — незабаром одна з прославлюваних танцюристок Риму — ходила в лавровий гай, де посадила його, щоб любуватися на затишному дозвіллі дорогими пелюстками, які надихували її споминами прогомонілої дитинности, всміхаючись до Міріям щераз погаслими усміхами матери, наче гомоніли тихо пестливими піснями Рідної Землі й овівали її щераз бальсамами затишків Кідрону та ґіммонських левад. І мов давний-давний сон пригадувався Міріям іноді той погідний день з її дитинства, коли то вона, пригорнена до грудей Тамар, слухала над Генезаретським озером проповіди Галилейця про дітей, і як тоді благий Месія благословив її й інші діти, що приходили до Нього.

Тихим золотом вечірнього сонця мріли ці спомини на останніх пелюстках пурпурного цвіту, і все те наче прощало Міріям, бо тих його пелюстків вянуло щораз більше... Що з того, що Азраель у своїх самотних розмовах з Міріям говорила, повна небесного жару у словах, про красу геройського страждання і про благословення визвольної муки? Ах, у палі цього жару Азраель горіла самотніше, ніж заблукане проміння сонця на сумовитих кедрах Ливану... Брати й дехто із земляків Міріям служили покірно Римлянам, слухали чужих панів, покланялися їх богам та прославляли наріз завойовників світа. А й Міріям служила римським можновладцям. Вона насолоджувала їх красою свого танцю і співу, вона стала згодом любленою дружиною одного з богатирів Вічного Міста. І довго-довго Міріям, захоплена водно хвилями душливого життя, не ходила в лавровий гай витати єрусалимську квітку, а коли врешті зайшла одного разу з Азраель туди, вона побачила з пурпурного цвіту — тільки голе, счорніле било...

— Азраель, Азраель!

Важко-преважко заридала тепер легкодушна, але не зіпсована серцем Міріям у почуванні якоїсь своєї великої провини. І повна тривоги у своїй душі вона відчула вперше всю вагу матірньої тайни. Їй здавалось, що в смерті пурпурного цвіту є щось, що вяжеться таємно з її долею, і тепер Міріям проводила на самоті з одержимою духом Азраель довгі дні та ночі. Так дуже горювала вона, що хоч тоді — це вже було за кесаря Нерона — згорів Рим і ніхто не говорив про ніщо інше, тільки про цю пожежу і його здогадних винуватців, тих бодрих християн, що покланялися Усемилосердному. Міріям, заховавшись від свого чоловіка, розважала себе тільки тим, що провіщувала їй Азраель про плодющу животворність великої боротьби. І в часі, коли ті незломні та непохитні у своїй вірі і в любові до свого Бога християни в боротьбі за заповіти Месії гинули радісно тисячами на аренах Цезарів, Міріям почала жагучу боротьбу зі своєю хиткістю і стала прозрівати великим прозрінням. І от коли вона, повернувши з Азраель уперше з катакомб, дивно щаслива зійшла в ясно-білих шатах мармуровими сходами в сад, щоб покрити цілунками хоч чорне било пурпурного цвіту, Міріям застигла раптом у невимовнім, зачудованні:

Бо оце замісць чорного била Міріям побачила темно-золотистий кущ, осяяний діядемом пурпурних цвітів такої краси, що не сяяли таким багром навіть найчудовіші рожі, які підчас розкішних триклініїй падали зі слонівкової стелі на бенкетуючих гостей Цезарів Риму.

—o—

вати не одно Европі, лише обмежується до ролі обсерватора, що час від часу кине відпадки зі свого стола жадній на кредит Европі. Ця держава з великанським внутрішнім ринком і масовою продукцією уможливлює робітництву високий життєвий рівень і це є головна причина, що там нема ще робітничої партії. Але утопії з сьогоднішнього дня стають часто дійсністю завтрішнього.

Вернімо до Европи. Перед війною грала на континенті першу скрипку **Німеччина**, тепер — Франція. Від половини 17. стол. мала Франція першорядне становище і булаб його вдержала далі, якби не перекреслила її плянів — Англія, яка підпомагала навіть Німеччину Бісмарка, щоби протидіяти Франції в її зазіханнях на гегемонію. Франція від 1870 р. була в дефензиві. Тепер, по прилученні Альзації і Льотарингії, по накопиченні золота в краю, при ощадности, питомій французам, вона знову на висоті могучости. Але вона станула перед дилемою: або розростатися і стати краєм іміграції, або спинити економічний розвиток краю. Тут висувають плян господарської співпраці з Німеччиною, при чому Франція дала би капітал, а Німеччина кваліфікованого робітника. Без сумніву така „унія" мала би велике значіння, але чи вона тепер можлива?

Як Франція піднеслася, так **Німеччина** низько впала. Політично вона у дефензиві, з якої, очевидно, намагається висвободити. В господарських справах — вона є довжником Европи, але звідки набере девіз, себто кінець-кінцем де подіє свій товар за границею, це її справа, але при погребанім лібералізмі справа безвиглядна. Відтіля ідуть зусилля звусити імпорт високими митними хмародерами, шукати ринків збуту, відтіль брак капіталів в краю, безробіття і соціяльні переміни, які можуть у дальшому розвитку викликати аж надто небажані для Европи наслідки.

В середущій і східній Европі, де були чотири держави, є тепер кільканацять держав і державок. Коли вже в давних великих господарських комплексах приходилося нераз „стискати пояс", то у нових державах це гасло стало чільним заповітом господарської політики, — але теж не помагає, бо повоєнні держави, зі страху перед утратою незалежности, добутої в останній війні, забезпечуються „на випадок війни" і це є аксіомою їх цілої державно-господарської політики; балачкам про мир нема кінця, але одночасно йде пропаганда самовистарчальности, отже митних мурів, а поруч з цим обурення, що інші держави те саме роблять і не приймають їх товару. Не диво, що ці держави плекають промисл, який не має здорових підстав у краю, що працюють з великанськими витратами, обтяжуючи і так виснажене населення тягарами, яких воно не всилі нести, що ведуть через „престіжову" політику нераціональну господарку, а в наслідках держави попадають у перманентний стан кризи, з якою получена перспектива соціяльних забурень. Бо передумовиною зросту господарського добробуту є широкий ринок збуту, багатства землі у сирівці, кваліфіковані підприємці і робітники, — а не міліони анальфабетів, і дешевий довгоречинцевий кредит. Цього всього майже всім цим державам бракує. Звідтіля в останніх часах спроби ріжних агр. і митних конференцій і уній, в яких зреалізування треба сумніватися, як довго в Европі є побідники і побіджені і як довго істнує поділ націй на кілька кляс.

З виїмком **Угорщини й Польщі** всюди на сході Европи прийшов до політичного значіння — селянин. Середній стан, інтелігенція, потапає в морю бюрократії, створеної не з державно-господарських потреб, але здебільша як „рента за заслуги". Умовиною для розвитку соціялістичної партії є, між іншим, великий промисл, а що його в нових державах майже нема, то давні соціялістичні сильні партії утратили старі позиції в користь дрібного міщанства, що домагається „панем ет цірценсес", а якому на лібералізмі по суті залежить стільки, скільки на торічному снігу. Не диво, що падуть останки лібералізму і демократії, а їх місце займають туманні фрази, запозичені в італійського фашизму, бо на своєрідну ідеольогію нема спромоги. В переходовій добі — брак завсіди визначних провідників; замісць геніїв і геніяльних ідей, маємо поганенькі сурогати й імітації.

Італійський фашизм, що спочатку був проявом безпрограмової національно-революційної активности, чи як Муссоліні назвав: „активно-динамічним рухом", засвоїв собі з часом своєрідну ідеольогію, яка оперлася головно на тезах основника; духовими її батьками були Сорель і Парето, оба завзяті вороги парляментаризму, хоч дещо відмінні в поглядах на тактику. „Все для держави, нічого поза державою, нічого проти держави", це засади, які одиницю, поставлену лібералізмом на педесталі, скидають вділ для служби державі. Без огляду на те, чи хтось фашизм признає, чи поборює, треба всетаки ствердити, що без цього руху Італія не мала би нині цього політичного значіння, яке має. Однак на господарському полі фашизм не доказав, що може розвязати як слід соціяльно-господарські проблеми. Фашизм признає робітника як рівновартісного продуцента побіч підприємця; але це лише жест, який ним і останеться. Получення соціялізму з лібералізмом у продукції, тобто задержання приватної власности і плянова організація продукції, це — бодай покищо — лише гасла, які зовсім не хоронять перед крізами й безробіттям. Без сумніву, що шукаючи за новими шляхами для капіталізму — фашизм є експериментом, який заслугує на пильну увагу, але коли його наслідують інші, без огляду на своє суспільно-господарське обличча, то це веде до культу насильства, який у свою чергу може спричинити необраховані наслідки.

А як мається справа на сході? — Господарські завдання **СРСР** в суті речі ті самі, яких не виконала царська Росія і через те — провалилася. Цими завданнями є такий розвиток аграрної продукції, щоби з неї міг черпати засоби великий промисл, якого створення конечне з огляду на зріст населення та можливе з огляду на багатства держави і великанський ринок збуту. Царська Росія брала позички у Франції, а відсотки покривала українська пшениця і тощо. Україна опроцентовувала не лише позички

ФЕЙЛЕТОН „ДІЛА" З ДНЯ 12. КВІТНЯ 1931.

В. СОФРОНІВ-ЛЕВИЦЬКИЙ.

„ІНДЗІНІР".

Було дивно, аж трохи моторошно слухати, як нараз замовк той кострубатий, пронизливий, великодний верескс дрібних дзвонів, що від ранку товкся по селі і оббивався об людські вуха, а в дзвіниці виплив поважний, розгойданий звук великого дзвона — Юрія. Юрій, від якого на Великдень по відправі відчіпали мотуз, щоби його „ті кляті бахуриска" не розбили, ударив раз, другий, третій.

Прорікав те своє „бов" і знову „бов" так поволі, з повагою, як віїт своє урядове заголошення коло церкви на увесь мир: „Отож то заголошую вам, люде, абисьте знали"... Якась привична, вміла рука кермувала колиханням дзвону, бо він дзвонив рівно, поважно й сумовито. По хвилині до його гомону долучився у дрібнішому такті менший дзвін, як підячий до дяка на крилосі. За підячим, насмілившись, затіпали підголоски і вже невгаваючи, виводили своє жалібне:

Бамбилю, бамбилю
З гостини до дому,
В далеку дорогу.

То паламар дзвонив по души.

Гаїлка довкола церкви урвалася, дівчата хрестилися і, збившися в гуртки, перепитували себе, хто помер. Парубки повільними кроками, як розвідні стежі підходили до дзвіниці. Молодиці, що сиділи на могилках з дітьми на колінах, замовкли серед слова і повернули голову у сторону, звідки упало нагло сумовите подзвіння.

По селі, у гостинах, змовкали розмови за столом, ложки зі свяченою стравою зависали в повітрі, потім вертали назад до мисок, а руки зі зложеними пальцями поспішно хрестилися за померщу душу.

— Щаслива у Бога душа, що на сам Великдень переставилася — кивали люди головами, зітхали і згадували в душі, хтоб такий міг у селі померти. Але ніхто в голос не судив, щоби в злу годину не вимовити.

За хвилину, услід за гомоном дзвонів, пішла по селі вістка: помер Петро Пташник, сільський нетяга, непотріб-фільозоф і громадський балянрасник, що його в селі звали всі „індзініром".

— Ото-то-то, помер наш індзінір, дай йому Боже царство небесне, на сам Великдень помер, бідкала жінота, яка любила старого волокиту за його примівки та безконечні теревені.

— Та ще вчора йшов вулицею з вузликом, якби з другого села!...

Питали, що і як, перепитували, згадували минуле. Ціле село повістувало собі новину, що помер сіромаха індзінір.

Петро-індзінір ходив поміж люди і люди його любили, бо приносив зі собою сміх і веселість. Це був малий, худощавий чоловічок з великою головою на вузьких плечах, зі стрепіхатим волоссям як розшита довкола лисини стріха, з розстібнутою пазухою, з якої визирало худе, восково-жовте тіло, у цундравій, старосвітській сердачині і старім чорнім, повстяним капелюсі. Сама його поява викликала сміх у кожного. Жив у людей на ласкавім хлібі. Часом богатші брали його за садівника на літо, часом газдині, що їх чоловіки поїхали до Америки на заробітки, кликали його до себе „за газду": — от, най валяється коло хати! Але він ніде не всидів довго.

В зимі примішувався на людських запічках та плів жінoті свої балянраси, вичитував кумедного апостола, правив веселі кондаки та тропарі.

— Кажуть люди, що я гнилий — говорив зза печі — а я дивлюся, з котрого боку я надігнив і бігме не бачу.

Діти обсідали його гурмою і він говорив їм байки. Старші кликали його на кожну толоку в селі, на кожні вечерниці, на кожний клак.

— Ану, індзінір, тої вірменської — нагадували йому, обступивши довкола.

Індзінір заплющував тоді свої сірі, блудні очі і затягав тонким, козячим голосом:

Ой їхала ковалиха
Понад кукуляндру,
Савуліги, катталіги,
Хавдис халахандру.

— Чого ви, нанашку, замикаєте очі, як співаєте? — питали його парубки.

Індзінір складав обличча у дрібні морщини дурного сміху, заплющував очі і відповідав:

— Бо тоді мені розум до голови приходить.

Він неначе знав, що якби не закривав своїх очей, то ніхто не тішився би ні з його пісоньки, ні з придабашки. Його сірі очі ніколи не сміялися. Дивилися завжди із його поморщеного бабкуватого обличча як два блудні вогники з безрадним докором і смутком.

МИКОЛА МАТІЇВ-МЕЛЬНИК

І Ти воскрес!

У спеці на страшну Голготу,
З важким хрестом, на смерть Тебе вели:
З лиця лилися струї поту
І голову Твою терни вогнем пекли.
Та не з биття боліла в Тебе рана —
А гірш тернів — зрадливий Скаріот
І крики: „Распни!" — оттих істот,
Що вчора ще гули: „Осанна!..."
У суді правда скаменіла...
І — руки вмив запроданець Пилат —
І братія розбіглась, оніміла,
Як пхнув Тебе на деревище кат.
Всі відреклись Тебе в годину,
Крім Матері, що впала під хрести —
Та вбийник, що на муках гинув:
— „Прости Ім"—кликнув—„і мені прость ..."

І аж тоді почув Ти свої рани,
А в ранах остру сталь, тверду —
І — крізь просторів океани
Понісся голос Твій: „Жажду!... Жажду!"
І ті, що їх Ти хлібом насити —
І дав любов Ім незбагнуту
І всі обиди адські Ім простив —
Піднесли в дар — гірку цикуту.
Так завершилась чаша муки —
Ти вмер... Друзі Тебе з хреста зняли...
І тішились, дуріли луки,
Що з трудом Твоїм правду погребли...
Та — як бряцців під оргії кимвал
І дур вина спянив Ім очі —
Стряслась земля, розпавсь камінця вал
І — Ти воскрес із нетрів ночі!!

на розбудову промислу в Донецькім Басейні, в Керчу і т. д., але і на промисл Уралу, на будову сибірської залізниці і на гармати... проти себе. І засадничі господарські завдання такої чи іншої Росії не могли змінитися. Більшовицький уряд може розбудувати промисл або натиском податкової шруби, або доходами з промислу, себто відбираючи в населення аграрні продукти й сирівці за низькі ціни, а за високі продаючи фабрикати. Такий голосний в капіталістичнім господарстві „профіш" вернув до своїх почестей, бо капіталістичні держави не роблять інакше, ніж капіталістичні підприємства. Тої правди, що скількість дібр, які стоять людям до розпорядження, є обмежена, не змінитьніякий державний лад. Але на те, щоби для будучих поколінь жертвувати міліони сьогоднішньої генерації, себто зробити їх аскетами, відбираючи ім і так скупі засоби на прожиток, на те не треба господарської політики, бо аскетизм належить куди інде. Проти обмежування життевого рівня можна виступати або ні, це річ переконання чи світогляду; але вбивати ці потреби для уроєного майбутнього на те, щоби колись люди пізнали, що через працю минулих поколінь росте в краю добробут і на те, щоби за кількадесять літ — на випадок повної удачі не одної, але кількох пятирічок — найдеться російський (а може і український) „громадянин" там, де нині є американець, треба спершу повірити в тезу, що світ стане на місці зі заложеними руками і що СРСР **„випередить усіх"**, та за кілька літ виконає працю, яку інші десятки літ робили. Треба повірити, що це може статися з 50 проц. анальфабетів, яких за 10 літ не навчили письма і що справді настане ідеальний суспільно-господарський лад, де всі обеднані в одну всесвітню комуністичну партію (під егідою, очевидно, Москви) та почнеться золотий вік („золотом будуть виложені деякі місця, як казав Ленін). В тому золотому віці людскість вже нічого нового не схоче, бо поправді й держави не стане, а правління стане таке просте, що кожна куховарка зможе бути міністром. Станеться це в Росії, яка від Европи на століття відстала, яка не бачила ніколи лібералізму та не знала ніколи вільної людини, де робітник і селянин не були людьми — підметами господарства, але кріпаками найтемнішого феодалізму, невільниками азійської деспотії. Але в українців все таки задержалося поняття деякої гідности людини. Тому зрівнювання їх з російськими „товаришами" стрічало і стрічає спротив, тим більше, що всі українці або знають або відчувають, що можливою є експльоатація не лише кляс, але і цілих народів і що ця остання є далеко страшнішою.

Покищо на третій рік пятилітки намічено добувати вугля на 83.6 міл. тон, себто 1/5 вугілля Зединених Держав, заліза на 8 міл. тон, себто 1/4 американської а 1/10 всесвітньої продукції, сталі на 8 міл. тон, себто 1/5 американської або 1/11 всесвітньої продукції. (Цифри взяті з англійського „Економіста" з 7. II. 1931). Бачимо, що радіти якто СРСР „випередить" світ — дещо передвчасно. — Для українців не таке важне питання, наскільки відсотків буде пятирічка зреалізована, але наскільки вони в цьому зуміють засвоїти собі методи продукції і взяти апарат продукції в свої руки, наскільки вони зуміють виповнити форми суспільно-господарського орґанізму, наскільки створять фактичний стан посідання. Бо незалежність нації не паде з неба, як манна, її не можна осягнути формулкою чи фразою, але реальним виповненням змісту суспільно-господарського життя, а її „осягнення" є лише легалізуванням фактичного стану. Ця правда не мине і нас.

——о——

Українська Громадо!

Вже увійшло в народній звичай, що з нагоди Воскресення Христового відзивається до Українського Народу „Рідна Школа". У хвилях радощів та хвилях смутку пригадує вона всьому народові найбільший обовязок супроти своєї нації, що веде нерівну боротьбу за своє істнування.

Це боротьба за душу дитини, за її характер.

Сліди діяльности „Рідної Школи" помічаємо на всіх усюдах. За 50 літ істнування вона обняла своїм крилом сотки місцевостей, десятки тисяч молоді. — Тисячі молоді виходили й виходять у люди. Одержують твердість духа і любов для свого народу в його ясних і важких хвилях.

Багато ще треба зробити, дуже багато. Кожна громада мусить відчути вплив „Рідної Школи". Тому всі українці мусять обеднатися під її прапором. Кожний громадянин мусить допомогти скріпити її.

Надходить Свято Воскресення Христового. Це символ і наших надій. Недаром це свято призначив український нарід для „Рідної Школи". Вона теж символом великої ідеї.

Не звертаємося по милостиню, бо говоримо в імені народу, а нарід вимагає від своїх членів тільки сповнення обовязку. Цей обовязок — то скріплення основ „Рідної Школи".

Прохаємо — давнім звичаєм — прислати від себе й від знайомих дар на писанку".

В цьому всенародньому змаганні для піддержки „Рідної Школи" обеднаймося всі без огляду на політичні погляди, без огляду на заняття, вік чи пол. У цьому всенародньому здвизі нехай не забракне ніякого товариства, установи, чи громади.

Тільки „Рідна Школа" покладе міцну підвалину для національного розвитку.

Датки пересилати просто на адресу: „РІДНА ШКОЛА", ЛЬВІВ, РИНОК Ч. 10.

ГОЛОВНА УПРАВА „РІДНОЇ ШКОЛИ":

Ілля Кокорудз вр., голова. **Д-р Мирон Коновалець вр.,** секретар.

У літі найрадше брав кусень хліба за пазуху і йшов зі села. Ходив по полях, поставкував над ними, роздумував. Від того люди й назвали його „індзініром". Часом ішов перед себе далеко на чужі села. Топтав далекі порошні дороги своїми босими, худими ногами, мугикаючи якусь безконечну пісоньку.

Часом вилігувався деебудь на межі, горілиць, проти сонця і неба. Прохожі зачіпали його:

— Над чим так роздумуєте, нанашку?

— А от, думаю, що якби ковбасі дав Бог крила, то не було би на цілім світі кращої птиці.

Прохожий ішов своєю дорогою і ще довго сміявся.

Оттак Петро-індзінір ціле життя смішив людей. Навіть і помер у цей Великдень так, щоби своєю смертю розвеселити село: просто, по великоднім пості, обівся свяченої паски і — помер. Ніякої іншої причини.

Але село перший раз не сміялося з індзініра. Як він приходив, приносив зі собою веселі баляндраси і сміх. Та як відійшов раз на завжди, лишив за собою днений полих смутку. Так, якби ті сірі, блудні очі, які він завжди закривав, лишилися по ньому і говорили тепер за нього про те, чого він може сам колись не розумів. Говорили про тугу далеких доріг, про лагоду полудневого вітру, про вічну самоту, про сонце і про... Анельку.

— Кожний чоловік має свою планету — говорив церковний старший брат, гостюючи своїх гостей. — Хто під якою планетою вродився, таку має долю. Є щасливі планети, а є й нещасливі. А є одна така, що хто під нею вродиться, то здається здоров і нічого йому не хибує, а якийсь не такий, як люди. І до роботи нездібний, і розум якби помучений, видить те, чого люди не видять, а сліпий на те, що й мала дитина знає. Такий був ще змалку наш індзінір. Бувало, як найде на нього така година, то ніхто би його був у селі не втримав. Нераз від обіду встане, вийде з хати і як піде світами, то верне аж за який місяць або й більше, обдертий, голодний, ледви на ногах приволічеться.

— Е, говоріть, планета — обізвалася кума Василиха. — Або було йому кому замолоду на добру дорогу напутити? Ми були сусіди з його небіщиком татом, а він був мій ровесник. Старий Максим був заможний газда, а його мав одного. Прибагав йому усякого. А як обоє старі відумерли, то ще й тільки не було кому його доглядати. Ходив по вулицях, як та сновида, виталайкував і виспівував по зарінках та вилежувався на сонці. А потому зачав волочитися по чужих селах. Ще якби був узяв собі добру жінку, то може були би з нього люди.

— Але він не був дурний — обізвався хтось з гурту.

— Він лише робив зі себе такого — потвердила Василиха. — Бувало, скаже. — Адіть-но людоньки! Світ такий красний, а люди гей комедіянти! — тай так тою головою похитає, що не знаєш, чи сміятися, чи плакати.

Кума Василиха втерла сльозу і замовкла.

Не орав, не сіяв, і добре йому з тим було — провадив хтось далі людську прощу по індзінірі.

— Ніхто ніколи не чув, щоби він нарікав. То правда.

— А Анелька? Памятаєте ту його Анельку? — почала знову Василиха, якби хотіла виговорити те, що її боліло. — Якось питаюся його: А де твоя Анелька, Петре? А він каже: — Чекай Насте, вона ще верне до мене. Будеш видіти, що верне. — Але не дочекався. Гей, гей! — Зітхнула тяжко — такий маєток пішов до двох років на її витребеньки. Тай він сам скапарився так. То вона, псявіра, всьому винна, а ви, діду, кажете: планета.

Старший брат усміхнувся під вусом і змовчав. Він знав, що так боліло Василиху, жінку бідного комірника. Він пригадував собі добре, як вона дівкою, хотіла конче віддатися за багатого, хоч і дурного сусіда Петра. Але Петро ходив блудом, аж доки не знайшов собі десь у місті на вулиці своєї Анельки. До двох років продав для неї все поле, стратив на неї хату і ґрунт, а як уже нічого не стало, Анелька втікла з ковалевим челядником до Америки.

Громадський присяжний прийшов зголосити панотцеві про смерть бездомного. Панотець прочитав цидулку від оглядача. Було написано просто й смішно: помер від здуття.

Панотець записав у книги і назначив похорон.

— Шкода індзініра — сказав — він бувало стругав мені стежки в городі.

Виглянув крізь вікно у залитий весняним сонцем город, поглянув на дерева вкриті жовтозеленими пучками листя і всміхнувся. Нагадалися йому такі прості слова індзініра:

— Світ такий красний, а люди як комедіянти.

—о—

С. ЗАЛІПСЬКИЙ.

Три теми.

(Від нашого кореспондента.)

Париж, латинський Великдень 1931.

I.

Три теми не сходять зі сторінок французької преси, розкриваючи ось-так три головні клопоти теперішньої французької закордонної політики, побудованої на системі версайського мира і напруженої у свому зусиллі зберігти і законсервувати як мога найбільше з досягнень версайської системи в Европі.

Ці теми пишаються великими і малими, товстими і тонкими буквами по всіх сторінках тутешніх газет і дають предмет журливим міркуванням нетільки строго політичним і господарським, а навіть і культурним та літературним.

Ось вони, ці теми:

Перша: питання „Обєднання Австрії з Німеччиною",

друга: справа „дампінґу і пятилітного пляну",

третя: побоювання „четвертого розбору".

Повертаючи раз-у-раз до цих тем, французькі ґазети останніх тижнів недвозначно дають пізнати, що тріщить по всім швам нетільки політична, а й соціяльна і національна система, в яку недавно тому, всього тільки тому дванацять років, закував Европу версайський „мир" — діло рук пок. Клеманса.

Меркла з днем кожним слава тої дивної людини — сильної і твердої та позбавленої не тільки звичайної людяности, а й потрібної великому державному мужеві — далекозорости політичної. Ще недавно вірні визнавці славили Клеманса вище Бісмарка — сьогодні притихли ці славословя. Післямогильна книга Клеманса („Величі й нужди перемоги"), видрукована щось у 300 тисячах примірників, розійшлася всього тільки в одній десятій частині, завдаючи відомій видавничій фірмі дуже високі втрати, а головне діло Клеманса „Версай" — сьогодні воно ясне — ледви, чи довго переживе свого автора. Де йому до Бісмарка! Одно Бісмарківське діло, франкфуртський мир, щоб і не казати, а видержав майже пів століття історичної проби; а Бісмарківський твір, обєднана Німеччина, не тільки пережила версайську небезпеку, а — сьогодні вже й це кожному ясно — доповняється й на наших очах стремить до такого викінчення, про яке навіть самому Залізному Канцлерові і не снилося.

II.

Хто сьогодні ще може сумніватися, що справа обєднання Німеччини з Австрією — тільки питання часу, і то недовгого? Пок. Клемансо думав був, що він затіяв Бог зна яке корисне для Франції діло, коли 1917 року грубо відштовхнув предложення нещасливого Карла І-го закінчити війну на принципі здачі Альзасії і збереження Австро-Угорщини, тай коли зліквідував, він, недовірок, „католицьку" Австрію. Йому здавалося, що нужденний останок колишньої Габсбурської монархії, обкроєна з усіх сторін „самостійна" Австрія захоче задля гарних очей Парижа — до суду віків самостійно голодувати на своїх ялових Альпах і в свому безнадійному Відні. Яка засліпленість! Клемансо вмер минулого року, а ось уже розпочав бити дзвін австрійсько-німецького обєднання. Ніхто нині в світі цілому не сумнівається, що митова угода Австрії з Німеччиною — ніщо інше, як початок обєднання, та що проголошення цієї угоди — не що інше, як симптом і познака, або — чого кращого — пробний бальон: мовляв, побачимо, що нам вони зроблять, коли захочемо обєднатися. Показалося, що „вони" в дійсности нічого проти обєднання зробити не можуть. Виповісти війну Німеччині? З якими союзниками? Анґлія чейже і пальцем не кивне. Італія тільки чигає, щоби ззадузавдати, по традиціям 1866 і 1915 рр., удар вмотаному у війну противникові. Лишається, значить, як єдина підпора Франції проти Німеччини — Річпосполита, котрій Клемансівські рахунки визначили ролю, яку назвати скромною — було би пересадно: не тільки заступити місце 150-міліонової царської імперії — на задах Німеччини, а ще й бути „твердинею" проти наступника царської імперії, яким виявляється з кожним днем ясніше — Радянський Союз..

III.

Дампінґ і пятилітка! Щоби дати зразок теперішніх міркувань західного світу на ці теми, ми переповімо тут коротко передову статтю одного з найкращих цьогочасних публіцистів і політичних мислителів Франції, Жака Бенвіля, надруковану в „Аксіон Франсез" — ґазеті капіталістичній і монархістичній.

Навязуючи до міркувань льондовського „Таймсу" і в згоді з ним, французький публіцист підкидає думку, що дампінґ мав би тільки служити цілям революційної пропаґанди. Він питається: чому не приняти за правду резони, які самі Совіти подають? Посвята, якої вони вимагають від своєї людности, має зробити можливим здійснення пятилітки. Пять років нужди: нехай. Одначе дехто каже, що пятилітка не поведеться. Знов: нехай. Одначе і проте: якби вона повелася?

А тоді — каже французький політик, у згоді з англійським велико-капіталістичним органом — усі фабрики булиб покінчені, які тепер будуються. На ринок виступилоб найновітніше знаряддя. Є в Союзі 150 міліонів люду і безмірні природні богацтва. Тоді Радянщина малаб змогу наводнити світ своїми витворами і продавати їх по цінах нижчих всякої конкуренції та проте з користю для себе. Заспокоюємо себе самих, кажучи, що воно неможливе, щоби Сталін зміг упромисловити Росію більше ніж Петро Великий зміг її зевропейщити. Одначе кінець кінців ніхто цього вгадати не може. Найкраще булоб „не дати Сталінові засобів перевести пятилітку": такий висновок п. Бенвіля і головних орґанів західного індустріяльного капіталізму, які — це новина останніх місяців — перестають боятися комуністичного страшака, абсурдного і нездійснимого, а розпочинають боятися того промислового знаряддя, яке могла би дати пятилітка і яке залишилобся раз на все і під усякими режімами, перетворюючи ці землі з обєктів промислово-торгової кольонізації Заходу — на субєкти господарської діяльности і суперництва. Вигляди — нічого й казати — ґрізні, і зрозуміло, що мусить від них волосся дубом ставати всякому любителеві теперішньої західньої цивілізації, якої національности і з якої держави він і не був би.

VI.

Не менше обурюючими являються міркування, на третю з вище наведених тем, тай висновки й вигляди, які вона накидає всякому любителеві західної цивілізації. Було би дуже цікаво подрібно розслідити, якими стежками, якими арґументами і в якому темпі розвиваються у Франції міркування на цю тему, особливо за останні роки, місяці, тижні, на прилюдних зборах, на сторінках щоденників, тижневиків, місячників тай цілих книг. Одначе на це треба би товстого тому, може й кількох. Неможливо навіть мріяти про таке на сторінках нашої ґазети, та ще й в одному дописі: треба обмежитися.

Бесторонність вимагає, щоб згадати передовсім бодай один пророчистий голос *проти:* вибираємо задля цього знаменито редаґований і в інтеліґентській верстві Франції дуже впливовий щоденник французьких націоналістів, на який ми вже нераз покликувалися. За один-одніський тиждень найшли ми там недавно цілу низку протестів проти загрози розбору. Так читали ми там передову статтю головного закордонного редактора під наголовком, товстими черенками зложеним: „Четвертий розбір": стаття була, як звичайно в п. Бенвіля, знаменито написана; дуже влучно полемізуючи з редактором „Берлінер Таґбляту" Вольфом і з німецьким католицьким провідником о. Канoніком Казом, п. Бенвіль мелянхолійно розглядав нетривкість французьких радикально-републиканських симпатій для даної держави і недовірчиво оцінював дальшу її еволюцію.

Зновже в дуже добре редаґованому відділі під рубрикою „Літературне Життя" той-же щоденник гостро наклеймив літературного критика „Тану", п. Теріва, за те, що він буцім то спроневірився своїй недавній любови і „пристав на новий розбір..."

А в довгій рецензії на видану недавно життєписну повість пані Чапської про автора „Дзядів", націоналістичний орґан дуже зворушливо докоряє французькій республиці, що вона „забуває про Східню Францію, таку любу і таку геройську і таку потрібну іншій Франції", тай з глибоким обуренням клеймить автора передмови Ля-Рошеля, що він, ніби то, „залишає Східню Францію на поталу Москві і Берлінові", тай що він у зазиві до німців, підписаному спільно з кількома десятками французьких письменників, „безсумлінно" підписав „солодкавий присуд смерти" на ту державу..

Сторонній читач, розмірковуючи такі і їм подібні міркування і протести на тему четвертого розбору, все таки не може не завважити, що націоналістичний орґан переборщує. Бо коли у французькій громадській думці і слідно помітний розвиток ідей на тему „розбору", то французький уряд далі вірно стоїть при своїй східній союзниці.

Вся „Писанка“ для „Рідної Школи“!

Українські громадяни і товариства! З нагоди Воскресення Христового не забудьте пересилати дар на писанку „Рідної Школи“!

Приходи з вистав, концертів та інших улаштовань в часі від Великодня до Вознесення йдуть на „Рідну Школу“.

Гроші просимо пересилати чеками „Рідної Школи“ або переказами на адресу:

Головна Управа „Рідної Школи“ Львів, Ринок 10.

Великдень на Радянщині.

Більшовицька боротьба проти релігії приймає форми правдивої вакханалії два рази на рік — підчас свята Різдва і Великодня. „Союз воюючих безбожників“ мобілізує всі свої сили, щоби накинути безборонним народнім масам атеїстичну думку і осмішити релігію, духовенство та саме почуття релігійности особливо в селянстві. Так і цього року Союз безбожників поробив широкі приготовлення на Великдень.

В перший день свята по всіх містах і більших селах СРСР. мають відбутися безбожницькі віча, на яких будуть промови проти релігії. Таких віч скличуть у цілому СРСР. около 60.000. Одночасно з вічами відбудуться так звані „антирелігійні карнавали“, т. зн. атеїстичні демонстрації, в яких на розпорядження радянських шкільних властей візьме участь шкільна молодь і діти. Ці демонстрації мають відбутися у Велику Ніч і мають на цілі перешкодити Службі Божій, яку в цю ніч відправляється дуже врочисто, а також відстрашити вірних від церкви.

На чолі безбожницьких демонстрацій ідуть звичайно великі орхестри і групи безбожників, переодягнених в одежу духовенства; коло церков, де правиться Служба Божа розпочинають вони страшний концерт дикої музики, співають сороміцькі пісні і криками стараються заглушити релігійні співи, що доносяться з храму.

По селах у Велику Суботу спеціяльні „бригади“ безбожників обходитимуть селянські хати і конфіскувати ікони й релігійні книги. У Велику Ніч сконфісковані ікони мають кинути в огонь і спалити їх серед села, а зібраній селянській громаді агітатори казатимуть: „ось, бачите, якби Бог був, то не допустив би, щоби ікони спалилися на огні“...

В цьому році Союз безбожників і більшовицький уряд поробили ширші ніж звичайно заходи для антирелігійної пропаганди на Великдень. Досвід минулих років показав, що широкі верстви народу, а особливо селянства твердо тримаються христіянської віри і не піддаються пропаганді безбожників.

Релігійне почуття сильно закорінилось у людській душі і тому галаслива і широка війна комуністів проти релігії не дає все очікуваних результатів, а часто викликає противний ефект: релігійність серед мас збільшується. Недавно писав „Безбожник“, що навіть серед робітників „безбожної столиці — Москви помічається сильний релігійний відрух, який стає на перешкоді атеїстичним плянам“. Тому в цьому році комуністичні організації, щоби заохотити нарід до „безбожія“, беруться на новий спосіб. Як оголосило останнє число „Безбожника“, визначено спеціяльні премії для тих сільських громад, які найкраще проведуть безбожницькі „карнавали“ і в яких церкви стоятимуть пустками у Велику Ніч. Очевидно, по великих містах безбожники підуть також на хитрощі: видаватимуть премії мукою та різними іншими рідкими в комуністичному раю товарами тим фабрикам, які будуть працювати найкраще в днях Свят. Як бачимо, комуністична влада змобілізує всі сили, щоби протирелігійна агітація на Великодні Свята прибрала як найширші розміри. Цікаво, що цим разом безбожники з особливою лютю будуть демонструвати проти Папи.

Але і після безбожницької оргії підчас Великодня комуністичні організації не зменшать своєї боротьби проти релігії. Останні вістки з краю червоної диктатури говорять, що безбожники приготовили „пятилітній“ плян боротьби проти релігії, який передбачає замкнення всіх святинь у цілому СРСР. в найближчому часі.

ВОЛОДИМИР ЦЕЛЕВИЧ.

КАВУР.

З нагоди 70-ліття смерти цього політика.

Цього року минає 70 літ від смерти великого державного мужа італійського народу Каміля графа Кавура. Кавур своєю політикою перевів зєдинення італійського народу. Це до деякої міри навіть дивне, бо він не мав зрозуміння для традиції старинного Риму, бо не мав у собі нічого з італійської вдачі, а крім того його матірною мовою була французька мова. Може саме завдяки тому, що Кавур був зовсім вільний від хиб і слабостей італійської вдачі, вдалось йому перевести те, що не вдалося протягом століть 100%-товим італійцям. Деякі вчені твердять, що і Наполеонові саме тому вдалося запанувати над Францією, що він не мав у собі ніже кроплі французької крови.

Каміль уродився в 1810 році і його вже як дитину знаменувала сильна воля. Як 10-літнього хлопця віддано його до кадецької школи. Велике враження на молодого хлопця зробило італійське повстання з 1821 р. головно тому, що він на власні очі видів насильства австрійських військ. Як кадет одушевлявся визвольними ідеями, читав заборонені книжки і кілька разів був за це караний. У 1826 р. став поручником у службі князя Карла Альберта. Молодий старшина пильно студіює національну економію, яку називає наукою про любов до батьківщини. Молодий, жадний слави Кавур стає рішучим сторонником ліберальних ідей та ворогом абсолютизму і вже в 1832 році у листі до свого приятеля пише, що: „не дивувавбися, колиб одного дня пробудився як міністр конституційного італійського королівства“. В роках 1830—31 вибухають в Італії малі повстання проти Австрії, які вона з легкістю ліквідує. В тому часі італійські землі бутьто находилися під владою Австрії, бутьто були поділені між богато мініятурних самостійних держав. Найбільшим було сабавдське королівство, яке в майбутности переведе зєдинення і яке ми коротко називатимемо італійським королівством.

Кавур не находить вдоволення у військовій службі і покидає її. Він пробує пізнати Італію, головно італійські землі під австрійською владою, а коли це йому не вдається, переживає час великої душевної депресії і навіть думає про самогубство. Від 1835—36 року подорожує по світі. У Льондоні студіює розвиток англійського парляментаризму, англійський промисл і організацію суспільної опіки. У Парижі навязує

ФЕЙЛЄТОН „ДІЛА“ З ДНЯ 12. КВІТНЯ 1931.

БОГДАН ЛЕПКИЙ.

ГОФРАТ.

Отець Садульський читав у голос „Діло“, а добродійка щось шила.

Нараз він зняв з очей окуляри і ударив себе лівою рукою по чолі:

— От, правда! А я забув тобі сказати.

— Що такого?

— Дивний сон мені снився.

Тепер добродійка відложила на бік роботу. Зацікавилася. Вона дуже любила сни толкувати.

— Щож тобі снилося? Кажи!

— Десь я був у Відні і йшов дивитися на зміну варти.

— Якої варти?

— Якто якої? У Бургу, на подвірі, перед цісарськими вікнами. Десь я входжу в браму, а тут, саме надтягає цісарська кінна ґвардія. Самі сиві коні, їздці в білих плащах, у блискучій збруї, зі шкірами пантер через плечі.

— То гарно.

— Мало гарно, — чудово! Та не в тім діло. Відскочив я на бік, бо мало на мене якийсь кінь не наїхав, притулився до муру, дивлюся, а коло мене стоїть, — ану вгадай, хто?...

Добродійка голку до уст приткнула. Надумувалася хвилину, а тоді:

— Як я можу вгадати, коли я Відня не знаю?

— Подумай собі: Юлько.

— Який Юлько?

— Який? Мій брат, гофрат. Стоїть тобі босий, обідраний і руку простягає, — жебрає. Юліян Садульський, урядник цісарського двору, гофрат жебрає! Чи чула ти щось такого?!

Добродійка раменами здвигнула:

— Дійсно. Що то нераз чоловікові не сниться! І що дальше?

— Підходжу я до нього, себто до Юлька, а він, як не чкурне, аж закурилося. А ґвардійці за ним кричать: „Гер Гофрат! Гер Гофрат!“ і так регочуться, що аж з коней летять. А коні, як не сполошаться, як не зачнуть вганяти по цілім Бургу, перевертають людей, калічать, тю! Один мене вчіпився. Куди не біжу, він за мною, — він за мною, аж загнав мене у якийсь кут, став дуба і був би мені певно передніми ногами голову до чиста розвалив, колиб я не збудився... У-уф!

Аж відсапнув, а добродійка довгу хвилину надумувалася, щоб то цей дивний та смішний сон міг значити.

— Знаєш, — каже до чоловіка, — треба, щоби ти зараз завтра написав до Юлька. Може він хорий, а може мав який поганий припадок, бо то кавалір, нема кому на нього вважати.

— Добре кажеш, треба написати. Я вже й забув, коли мав лист від нього. Геть відчужився хлопчисько.

— Добрий мені хлопчисько, сорок кілька літ.

— Але все таки молодший від мене.

— І мудріший.

— Чому?

— Або я знаю чому. Гофрат має гроші, одним словом пан, а ти, що? Сидиш на тім селі і світа Божого не бачиш.

— Але за тое маю тебе і виховую дітей.

Добродійка всміхнено зітхнула.

— Ну, так. Але не забудь зараз таки завтра написати до Юлька і додай, що дуже його просимо до себе на свята.

— Ха-ха-ха... — сміявся отець Садульський.

— Ха-ха-ха! Та де він тобі приїде! Вже майже тридцять літ не був у краю, геть знімчився і зпанів. Що він робив би на селі? Щось також кажеш!

*

Але на превелике диво обоїх Садульських, протягом тижня прийшла від пана гофрата відповідь. Писав по німецьки, а по нашому було лиш кілька слів: „Іавини, але я по руски забил“.

— Кого забив? — перестрашилася добродійка.

— Забув по нашому писати, — заспокоїв її отець Садульський і переповів зміст німецького листа. Гофрат писав, щоби по нього вислати до залізниці коні, бо він у велику суботу до них приїде. А най не забудуть дати на бричку бараниці, бо може бути зимно, а він хорує на ревматизм.

— І щож ти на те? — спитав отець Садульський.

Тепер ніхто про ніщо більше й не думав, лиш якби то пана гофрата гарно приняти. І в кухні і в покоях і навіть на подвірю чулося слово: гофрат.

— А що скаже гофрат, а щоб не сміявся гофрат..., гофрат, гофрат, гофрат. Приїхали сини з гімназії, а доньки з інституту і також не балакали про дядька, що має приїхати з Відня, лиш про гофрата.

Хоч попашікано всякої всячини, то все ще щось допікали, бо гофрат приїде. А що мав приїхати у велику суботу, значить, у піст, то привезли з міста сардинок, усяких сирів та свіжо зловленої риби. Вибрали найзатишніший куток у цілій хаті, вставили там найкраще ліжко, настягали перин, де які лиш були, дали ковдру, криту шовком з балевої сукні добродійки, натерли пастою підлогу, витерли хлібом стіни, вивітрили і викадили покій, бо там має спати пан гофрат.

Аж у пятницю вечором отець Садульський покликав до себе Панька.

— Паньку, нагодуй добре коні, насмаруй порядно бричку, бо завтра, досвіта, поїдеш мені до „колеї“ по пана гофрата. Лиш уважай, щоб не перевернув де брички.

Панько вишкірив зуби:

— Нібй я біскупа не віз, то й гофрата привезу. Але як я маю пізнати, котрий то гофрат?

— Це вже не твоя річ. На перон вийде паничі. Та лиш коні мені добре пильнуй, щоб не сполошилися машини.

*

Панько мало що спав. Смарував шори, мастив бричку, чистив коні і досвіта з найстаршим сином отця Садульського, учеником 6 кляси української гімназії, поїхав до залізниці. Отець Садульський дав синові фотографію брата і наказував:

— Не забудь: мущина літ сорок і кілька, високий, ставний, з золотим цвікером.

До залізниці було більше, як три милі. Дорога там і назад, дві-три години попасу, саме на снідання кави повинні бути.

І були. Коло години 4 пополудня заторохкотіла бричка на містку і обоє Садульські з синами і з донькою вийшли на ганок.

знакомства з політичними кругами і богато вчиться. Словом, Кавур здобуває основну підготовку для своєї майбутньої праці. По повороті з заграниці обїзджає Кавур австрійську частину Італії. Батьківщина видається йому малою, бідною і мізерною. Він приходить до переконання, що перед політичним відродженням мусить слідувати господарський розвиток і використання природних богацтв краю. Через 10 літ живе Кавур у своїх добрах далеко від всякої політики, ведучи високо-культурну господарку. Крім цього пропагує Кавур розвиток кооперативних товариств серед селянського населення. Досвід щоденного життя на ріллі, в лісі, в торговлі і промислі дуже придався йому подібно як Бісмаркові тоді, коли він обняв керму держави.

По 1840 році подорожує Кавур вдруге по Европі. Знова перебуває у Льондоні і Парижі. Тим разом запізнається він із лихими сторінками західної цивілізації. Весь досвід, здобутий у житті, пре його до вияву на зовні. Як патріот прямує до того, щоби стару і закостенілу у свому розвитку Італію зробити подібною до модерних держав. Пише наукові статті на господарські теми у краєвих і заграничних часописах. Особливу увагу звертає він на будову залізниць, уважаючи їх важним засобом зединення. Кавур причиняється до заложення великого банку, а крім того бере участь у редакції щоденника: „Risorgimento". Ліберальні і радикальні круги італійського королівства вимагають від короля, щоби він надав свому королівству конституційні свободи, а щойно опісля повів боротьбу за зединення італійських земель. Король знову був рішений вести війну з Австрією, але не хотів дати свому краєві конституції, кажучи, що йому до війни треба жовнірів, а не адвокатів. Дня 4. березня 1848 року король надав конституцію, а Кавура покликав до опрацювання виборчого закону. В справі виборчої ординації займає він посереднє, умірковане становище, противлячись як передчасному загальному і рівному виборчому праву. В міжчасі вибухає в Медіоляні італійське повстання і повстанці проганяють зненавиджених австрійців. Ще заки про це довідався Кавур пише він дня 23. березня 1848 року славну статтю під заголовком „Рішаюча хвиля савойської династії". У тій статті він кличе: „Війна, негайно війна і то без всякої проволоки. Не час на роздумування, бо відвага є сьогодні правдивою мудрістю".

Війна за зединення Італії розпочалася. Кавур вступає до війська. Рівночасно італійське королівство переводить вибори до парляменту. Дня 27. червня 1848 року вибрано Кавура послом аж у 4. місцевостях. Кавур виступає на парляментарну арену. Йому було дуже трудно вибитися на зовні, бо він не визначався ані зовнішним виглядом, ані не був красномовним, а в додатку кепсько володів італійською мовою. В парляменті Кавур не належав до жадної партії, а промовляв лише тоді, коли справді мав щось важного сказати.

Приходять лихі часи для італійського королівства. Австрійські війська розбивають війська Піемонту й італійські визвольні змагання за зединення кінчаться невдачею. В Европі тріюмфує реакція. Кавур обороняє позицію, що лише розумні реформи можуть скріпити королівство. У жовтні 1850 року покликує король Віктор Емануель Кавура на становище міністра рільництва і торговлі та промислу, а в квітні 1851 року обіймає він ресорт фінансів. По короткому часі він уступає і виїздить за кордон. Владу в Італії захоплює правіше міністерство. В Англії конферує з видними державними мужами, а в Парижі з президентом Наполеоном. І в Англії і у Франції пропагує він ідею зединення італійських земель.

Пізнання химерного характеру і взагалі слабих сторін вдачі Наполеона стало в пригоді Кавурові, коли він став премієром. Повстання з 1848 р. і невдачна війна переконали Кавура, що нема найменших виглядів для королівства побороти Австрію без чужої допомоги, та що серед даних европейських відносин може Франція помогти Італії.

Дня 4. листопада 1852 р. став Кавур премієром міністрів у 42-ім році життя. Він приступає енергійно до реформ, щоби зробити Піемонт модерною державою. Для уможливлення переведення реформ затягає Кавур в Англії позичку в висоті 75 міліонів. Він заключає торговельні договори, розбудовує пристань в Генуї, поширює сітку залізниць, будує тунелі, пропагує кращу управу ріллі й уладжує в Турині в 1856 р. гарну виставу італійського промислу.

В ділянці закордонної політики робить Кавур геніяльне, але незрозуміле для нас посунення, а саме в кримській війні стає по стороні Франції й Англії, висилає на поле бою італійський корпус. Він є того переконання, що слава, яку принесуть жовніри з поля бою, більше поможе справі зединення Італії, як патріотичне пустомельство. У звязку з висилкою помічного корпусу, переведено реорганізацію армії.

По упадку Севастополя їде Кавур з королем до Льондону і Парижа. Вправді на мировій конференції Італії нічого не признано, але Італія брала в ній участь і справа зединення італійського народу стає актуальним питанням европейської політики. Як зручний дипльомат здобуває собі симпатії не лише Наполеона й Англії, але також Росії і Прус. Щораз більше італійських патріотів і політиків бачить в Кавурі мужа провидіння, що підготовляє війну з Австрією за зединення і тому богато підпольних діячів, не дивлячися на своє принципіяльно вороже відношення до короля, стає по стороні Кавура.

Атентат італійського революціонера Орсінього на Наполеона в 1858 р. здавалось перехрещував всі сподівання Кавура на поміч Франції. Однак Кавур своєю зручністю ратує ситуацію. Він згідно з бажанням Наполеона переводить репресії проти революційної преси, що похвалює вчинок Орсінього, але робить це так по мистецьки, що і Наполеона заспокоює і не зриває своїх звязків з революціонерами.

В грудні 1858 р. заключив Кавур тайний союз з Наполеоном, а в січні 1859 р. умову, силою якої населення італійського королівства має виносити 11 міліонів. Кавур робить надлюдські зусилля, щоби довести Францію до війни з Австрією. Австрійський ультімат пособляє плянам Кавура і прискорює вибух війни. По вибуху війни переймає Кавур і міністерство війни. Він не лише в подиву гідний спосіб старається про постачання і транспорт армії, але також помагає повстанцям в середущій Італії. Ще в 1858 р. входить він у тайне порозуміння з Ґарібальдім. Він дає поміч Ґарібальдому в веденні національної війни і в цей спосіб мимоходом впливає на нього. Кавур геніяльно лявірує між французьким цісарем,

---

Отець Садульський поскочив до фіртки. Поміг братові вилізти з бараниць, і добув його з бунди, як з футералу. Хвилину стояли і дивилися на себе, а потім о. Садульський хотів брата взяти в свої обійми, але цей мабуть погадав собі, що дивиться челядь і тільки простягнув свою руку. Так вони і звиталися. А тоді гофрат, поправив цвікер, випрямився і кроком „парадемаршу" пішов на ґанок. Тут привитався з братовою, а братаничам і братанці не дав себе цілувати в руку:

— Не треба — казав — не треба, — іх бін дох кайне ґайстліхе Перзон[1]).

З парадою повели його до гостинного покою.

„Води для пана гофрата!", „Мила для пана гофрата!" „А чогож ви, тумани вісімнацяті, забули про рушник для пана гофрата?".

Підпдячий чистив черевики, дяк капелюх. ціла хата бігала, крутилася, вертіла, якби нараз мотилицю дістала.

Аж за яку там годинку пан гофрат появився в їдальні.

Мав бездоганний одяг, коротко пристрижені вуса, лисину і в нагрудній кишені хустинку. До того три золоті ланцюшки: від годинника, від цвікера і від ключів. Висіла їх ціла вязанка і пан гофрат, говорячи, бавився, або цвікером, або тими ключами.

— Що будеш пити? — питався його о. Садульський, — бо нині великий піст і ми пємо тільки голий чай.

— Я звичайно пю кафе міт шляґзане, якто по вашому буде?

— З битою сметанкою, — доповів о. Садульський. — Але нині виімково випеш нашу попівську каву зі сметанкою. Добре?

— Канн зайн,[2]) — згодився гофрат. сідаючи за стіл. Підвечіркували мовчки. Братаничі і братаниця малощо не з острахом дивилися на достойного дядька, а добродійка Садульська не могла якось зважитися казати йому „ти", а „пане гофрате" не хотіла. Гість, видно діло, також не дуже то спішився до розмови.

Якже тобі по Відні виглядає наше глухе село? — спитав о. Садульський.

— Що глухе, то правда, — відповів гофрат. — Здається мені, буцім мене завезли на край світа, звідки вже й нема дальшої дороги. Дивуюся, як ви тут можете витримати цілими роками. Таже то не лиш здурніти, але й одуріти можна.

— Витримували наші батьки, витримаємо і ми якось, — відповіла добродійка, почуваючи жаль, що шваґер так ганить їх село. А о. Садульський додав від себе:

— До всього звикнути можна. От я також ходив на теольоґію у Відні, а тепер навіть мало коли думаю про нього. Якби мені давали Варвару[3]), то вір мені, не приняв би.

— І дуже зле зробив би, бо що Відень, то Відень. Другого такого коханого містка нема на світі.

— Містечка, — поправив брата Садульський.

— Перворідний місток, — захоплювався гофрат.

— Першорядний, — поправляв Садульський.

— Там чоловік знає, що жиє. Чисто, гарно, здорово. А до того люди такі привітні і ввічливі, як ніде.

Аж йому очі засвітилися.

— А всеж таки чужина, — зітхала добродійка.

— Для мене ні. То мій місток, моє кохане рідне місточко, — поправився. — Я навіть не думаю ніколи, що я не родовитий віденець.

—Бачу, бачу, — усміхнувся Садульський. Ти вже по нашому дальше й балакати забудеш.

— Бо не маю з ким.

— А єсть же наші люде у Відні, є навіть „Січ".

— „Знаю, але не ходжу туди. Не випадає. То не для мене товариство. Ні, ні! Куди! Але все до своїх тягне. Наша мова, наша церква свята.

— Студентські сентименти. Чоловік раз жиє на світі. — І гофрат закурив мемфіса.

Скористав з тої нагоди о. Садульський і казав дітям, щоби йшли до плащениці. (Пощо мають слухати щось такого). А гофрат балакав дальше:

— Не дивуйся. Відень зробив мене чоловіком.

— А наші покійні родичі, а наш рідний край? — спитав усміхаючись добряче о. Садульський.

— Зо, зо, — притакував гофрат. — Розуміється. Родичі нас виховали, а край дав спромогу, щоби ми могли виховатися, але, якби не Відень, то я нині сидів би в якімсь повітовім місточку, як судовий, або адміністраційний урядник, а так, я при цісарськім дворі, маю пяту ранґу і маю повне право сподіватися, що дійду до четвертої, або й вище. Подумай, треба би бути невдячним, щоб забувати про те! А врешті, як кажу, чоловік раз жиє на світі, так тоді защо і за яке я маю відмовляти собі і приємности і вигоди і всього, що дає культура? Чому я не маю бажати йти вище й вище? Через ті ваші національні „забобони", ви все ще займаєте останнє місце між народами нашої монархії. В інших є свої ґенерали, ексцеленції, гофрати і т. д., а в вас велика честь суддя або адвокат. Сентименти, студентські сентименти!"

Садульський кривився, слухаючи таких мудрощів, але ніяк йому було перечитися з братом, з яким не бачився літ трицять, ніяк було казати, що це затрата всякого патріотизму, не патріотизму, а просто почуття людської гідности. Тому він при першій павзі, яку зробив гофрат, встав і сказав беручи його за руку:

— А може ти хочеш піти до плащениці?

Гофрат видивився на брата. Знати було, як його память працювала. — Ага, плащениця, знаю, знаю, — плащениця. Ну добре, підемо. Але де мої кальоші?

— Пощо тобі кальошів? До церкви недалеко. Стежка вимощена камінцями.

А всеж таки йому мусіли подати кальоші; вбрав своє легке футро із тхорів і пішли.

*

За той час добродійка з донькою важили рибу, зробили до неї салату і накрили та прибрали стіл. Все, що мали пісного, а доброго, подали. Хлопці перешіптувалися між собою.

— Мамо, а чи вуйко не розуміє, що він говорить? — питався наймолодший. Таже то аж прикро слухати щось такого.

— То найкраще не слухайте. Вуйко відбився від рідної землі і від свого народу і тому так балака.

*

[1]) Я не духовна особа.
[2]) Може бути.

[3]) Гр.-кат. церква у Відні й тамошня парохія.

папою і Гарібальдім. Вибухають повстання в Льомбардії, Тоскані, Пармі і Модені. Кавур дня 8 червня 1859 р. входить серед великого одушевлення мас до Медіоляну разом з Наполеоном і італійським королем.

Коли воєнні події розвиваються в можливо найкориснішій для Італії спосіб, мов грім з ясного неба спадає на Кавура вістка, що Наполеон не додержав свого слова про увільнення краю „аж по Адрію" і заключив з Австрією завішення зброї. Австрія мала задержати твердині коло Венеції і звідси загрожувати Сардинії, яку влучено до італійського королівства. Давні династії мали вернути до Модени і Тоскани, а папа мав станути на чолі італійського союзу держав.

Кавур бачить, що розпадаються в пух і прах його цілі мрії про зєдинення. Він відказується підписати ганебний договір, розсварюється зі своїм королем і подається до димісії. Обставини заставляють його іти рука в руку з італійськими повстанцями і революціонерами. Відносно Модени і Тоскани, щоби перешкодити поворотови давних династій входить Кавур в порозуміння з повстанцями і шляхом всенародного плебісциту переводить прилучення тих провінцій до італійського королівства.

Король Віктор Еманусль, хоч гнівний, покликує Кавура на попереднє становище. Цілий ряд провінцій шляхом плебісциту прилучається до королеви. Дня 2 квітня 1860 р. збирається парлямент нового італійського королівства. Кавур, признаючи конечність удержання союзу з Францією переводить в парляменті дуже непопулярну ухвалу про відступлення Франції Сабаудії і Ніцеї.

Коли таке ділося в парляменті, Гарібальді розпочинає свій славний похід на Неаполь не без відома і згоди Кавура. Гарібальді зі своїми добровольцями здобуває Сицилію і машерує на Неаполь. Кавур найшовся в положенні мабуть найтяжчім за час цілого свого життя. Коли побідить Гарібальді, то без сумніву піде походом на Рим, а це викличе напевно катастрофальний у наслідках для італійського королівства конфлікт з Францією. Програє-ж Гарібальді, то промине можливість прилучення Сицилії до королівства. Кавур рішається на очайдушний, але геніяльний крок. Він висилає королівські війська не лише на поміч Гарібальдому, але і для охорони церковної держави. Ті війська переходять через територію церковної держави, не оглядаючись на рішучий протест папи. Наполеон протестує теж про людське око, але не витягає ніяких консеквенцій.

У міжчасі Гарібальді підпадає зовсім під вплив Мацціні і вимагає від короля уступлення Кавура. Кавур скликує на день 2 жовтня 1860 парлямент і ставляє одноголосно прийнятий внесок на переведення плебісциту на землях, занятих Гарібальдім. Подавляюча більшість заявляється за прилученням до королівства.

Коли в лютім 1861 р. зійшовся перший парлямент зєдиненого королівства, Кавур стоїть на вершку слави. З подивом і пошаною глядить нація на мужа, що кермував розумно і розважно, але й відважно державою в тяжких часах, охороняючи її від зовнішних і внутрішних небезпек.

Однак великого державного мужа непокоїла майбутність. Доки територія Венеції оставала в руках Австрії, а Рим у руках папи, доти не можна говорити про осягнення всіх намічених цілей. Кавур вірить, що римська курія в добровільнім договорі зречеться світської влади в користь зєдиненого королівства, коли воно їй загарантує суверенність і власну дипльоматію, повну свободу конкляве, високу цивільну листу і великі привілеї Церкви.

Виснажуюча праця підірвала здоровля Кавура. Після однотижневої недуги вмирає 6 червня 1861 р. В заповіті своїм радить італійському народові, щоби він силою не займав Риму, а шукав порозуміння з папою.

Хто знає, чи Віктор Еманусль був би поповнив в 1866-ім році і слідуючих свої великі промахи, колиб Кавур був при житті. Трагічною в житті державних мужів є горда свідомість, що лише вони в даний момент можуть робити те, що є необхідним. В тому ріжниться геніяльний мистець від геніяльного державного мужа. Умирає мистець, то по нім залишаються його діла й ідеї в творах мистецтва, яких не можна продовжувати ані нічого додати. Уступає з політичної арени державний муж, то політичні події грядуть далі. І хоч лишає він свої ідеї, то вони відповідно до змінених обставин вимагають модифікації, а звичайне наслідування не приносить успіхів. Щасливим є цей нарід, який у важних хвилях своєї історії має великих державних мужів.

Самовар саме розкипівся в найкраще, коли ваші панове вернули з церкви. Гофрат тер чоло.

— Плащениця, так воно, так: плащениця — віби тішився тим дивним, призабутим словом. — Від чого воно походить: плащ, плакати, чи що? (Марний був фільольоґ з нього).

По вечері перейшли до великого покою. Гофрат став по середині:

— Знаєте, мої панство, колись, як я був малим, то мені здавалося, що ця кімната дійсно дуже велика, справжня саля, а тепер бачу, що вона от така собі кімнатка та ще й низька до того.

Задумався.

— Так воно так, чим довше чоловік жиє і чим більше бачить, тим менший здається світ.

Нараз підійшов до фортепіяну. — Заграй мені що, — звернувся до братанки. Дівчина стояла ні в сих, ні в тих. Аж мати її виручила. — Вона завтра заграє, бо нині велика субота, гріх.

— Правда. Я забув, що то у вас такий піст.

— А у вас? — спитала добродійка.

— У нас постить, як не мають що їсти, — і засміявся.

— А хлопці співають? — спитав брата.

— Ще й як! — хвалив о. Садульський. — Як солові.

— Ну, то добре. В діда вдалися. Тільки вчити треба, **вчити і ще раз вчити.** Бо то ви, віби дуже співучий народ, а в світі того вашого співу якось не чути. І хто нині схоче слухати „Не ходи Грицю", чи другої там якої плаксивої думки. Нині треба в музиці життя, темпераменту, активності. Не люблю отсього галицького скиглиння.

Всі зглянулися по собі, а добродійка Садульська таки не втерпіла і стала в обороні наших пісень.

— Добре вам у Відні вальчики співати, але вам тут не до того.

Гофрат тільки злегка всміхнувся.

— Позвольте побажати вам доброї ночі. Я втомлений. А тобі, — звернувся до брата — також треба виспатися, бо завтра будеш мати богато праці.

О. Садульський відпровадив брата до його спальні.

На ліжку білілася постіль, як сніг. На столику свічка, сірники, склянка з водою і найновіше „Діло".

— Воно ще виходить? — спитав здивовано гофрат.

— Як денник — відповів о. Садульський.

— Денник? То ви вже навіть денник маєте?

— І не один. Є ще „Руслан" і в Чернівцях виходить „Буковина".

— А „Слово"?

— Упокоїлося.

Гофрат взяв „Діло" до рук.

— Чотири сторінки. Гм. За сто літ може буде мати справжній денник — і витягнув з плаща „Нає Фрає Прессе."

— Отсе тобі, братчику, ґавета. Другої не потрібуєш читати; тут тобі, як у зеркалі, відбивається цілий світ. Буквально: цілий світ! Але наш найясніший пан „Фремденблят" читає. Його й редагують відповідно.

О. Садульський підсміхнувся.

— Чого смієтеся?

— Бо я собі погадав, що якби так перекласти „Діло" на німецьке та покласти найяснішому на бюрко.

— **Також ідея!** — обрушився гофрат і почав роздягатися, постогнуючи, бо з весною ревматизм відзивався.

— Знаєш, брате, — почав, — я гадаю, що всі отсі ваші „Діла", „Руслани" і таке друге, це непотрібна страта часу й енергії.

— А якже ти хотів? Щоби ми всі Нає Фрає читали?

— Авжеж, що краще. Знали би щось. Загалом цілий наш рух, то безнадійна справа. Другі народи ідуть залізницею, а ви волами. Не доженете їх ніколи.

— Так тоді, на твою гадку, нам треба позбутися всяких національних змагань?

— А хочби й так! Що в тім страшного? Подумай собі, що твої парохіяни живуть, як німецькі бавери,*) а ти ходиш між ними, як пастор. Вони викупані, добре відживлені, гарно вдягнені, а ти не потрібуєш проповідувати тверезости та накликувати до просвіти, бо кождий з них і так уміє вже читати й писати, — ну, скажи ти мені що в тім страшного?

— Ми власне до того йдемо, але, не зрікаючися ні нашої мови, ні звичаїв, ні віри й традиції батьків.

— Дай вам, Боже, дійти. Але то безнадійна справа, — постогнував гофрат, накриваючися периною. — Безнадійна справа, кажу тобі... Можеш згасити свічку... Так... Добраніч...

*

Гофрат ніколи довше, як шість годин не спав. В четвертій збудився. Ледви сіріло на дворі. Полежав ще хвилину. Рушив лівою рукою — не боліла. Це його врадувало. Перина, чи сухе повітря? — погадав собі. Як не булоб, — добре, що не болить.

У крижах також не рвало. Ну, коли так, то вставаймо! І бадьоро вискочив з ліжка.

Пригадав собі, як був студентом і як спав у тій самій кімнаті, ще за життя батька й мами. Боже ти мій, який то гарний був світ, коли бувало молодими, виспаними очима глянулося крізь вікно, в погідний, літний ранок! На деревах грушки паленіють, фльокси цвитуть, бджоли літають і бренять. Так якось свіжо, так добре, аж тобі щось груди розпирає, віби з них серце вискочити хоче. Гарно було. ..І почав підсвистувати пісоньку з „Циганського барона". Нараз пригадав собі, що нині Великдень. — Треба братови зробити приємність і піти до церкви. Наші священики це люблять. Та ще вберу однострій для більшої паради.

І вбрав. Золотий комір, золоті лямпаси при штанах, пиріг з білими перами, — як село селом, ще такого достойника ніхто тут не бачив.

— Це панич Юлько, — шептали до себе старі ґазди і ґаздині, котрі його ще дитиною знали. — Високо зайшов... — Староста перед ним на „гаптахт" стоїть... Що староста, він і з намісником на сервус... Ой, ой!

Всі перед ним розступалися, двері від закристії створилися, старий брат полою крісло обтер і просив сідати.

Гофрат стояв і чув, як по ньому бігали людські очі мов мурашки. Хотілося їх струшувати з рукавів і з полів грубого, темно-зеленуватого плаща. В церкві було душно, пахло новими кожухами, юхтовими чобітьми, маслом на головах, — аж млоїло. Церковця постарілася і присіла, як

*) Селяни.

ВАСИЛЬ СІМОВИЧ.

„Гурток Кобзарознавства“.

(Спогад).

Ніхто про нього не чув, ніхто про нього не знає. Може забули про нього й ті, що його творили і в ньому працювали. Може...

А то й назви такої не було. Взагалі „Гурток“ ніякої не мав назви. Її придумав прихапцем автор цього спогаду. Бо треба ж дати якусь назву „організації“, що робила якесь діло, і зробила його непогано. Вже хоч би тому, щоб краще вбилася в память сама ця згадка.

Але-ж це й не була організація у правдивому розумінні цього слова. Вона не мала статутів, ніхто не розмовляв про її потребу. А просто створився гурток сам зі себе. Життя його зродило.

Це часи — недавні. Рік 1910—1914. Але-ж чомусь вони від нас такі далекі. Так змінилися наші обставини та умовини, що навряд чи зрозуміє сучасне покоління, як міг узагалі скластися такий гурток і як міг він спокійно працювати. Може, через те вже й настає час, щоб про нього забалакати, дарма що часи недавні, і що живуть сливе всі ті люди, що в „Гуртку“ працювали. А до того березень — Шевченківський місяць. Хай же ці спогади стануть за нову форму вияву пієтизму для нашого великого Поета. За нею, може, найдуться ще інші форми. А то-ж не може бути, щоб була тільки одна: концерти з їх стереотипними, нераз дуже нещасливими промовами та ще нещасливішими, заялозеними „деклямаціями“ провінціональних „декляматорських талантів“, від яких бере образа за Шевченка. Правда, бувають ріжні концерти, але ж таких як сказано, буває — багато. Я міркую, що цей спогад може збудити деяку думку, може, кине й яке світло в історію нашої культурної роботи.

Тимто, може, він і не зайвий.

* *

Склався „Гурток“ якось сам од себе. Молоді тоді вчителі української мови й літератури (ми звали себе і нас звали тоді „рутеністи“), ми дуже додивлялися, щоб по наших середніх школах на Буковині наш предмет набрав переважливої ваги, як не — першорядної. Ми вважали, що передусім через докладне пізнання такого відламку нашої культури, як рідна мова й письменство, що через те знання національна свідомість нашої молоді зростає вшир та вглиб. А тут — Шевченко! Треба перестудіювати його передусім нам, треба нам, учителям, його пізнати наскрізь, зрозуміти його. А потім те знання — передати молоді нашій.

Дати, коли почав „Гурток“ працювати, я собі не пригадую. І року — теж ні. Та було це, мабуть на весну, може таки в березні, в місяці Шевченківських свят та обходів. Але певне було вже це тоді, як уже буйно розрослося українське середнє шкільництво на Буковині: число учнів гімназії в Кіцмані (малому місті з 5.000 населення) доходило до вісьмох соток, була в Чернівцях вже укр. вчительська семинарія, одним-одна укр. семинарія на ввесь світ, укр. гімназія в Вижниці, росло укр. приватне шкільництво. Мабуть у пядесятьліття смерти Шевченка, коли скрізь по школах величаво обходили це свято.

Хто дав ініціятиву до оснування „Гуртка“ — не знаю. Може, й не було такої ініціятиви, може, вона вийшла зі звички, за інерцією, як продовження університетської праці над Шевченком. А склалося так просто: учителі-україністи **кіцманської гімназії** змовилися між собою сходитися двічі в тижні до одного з товаришів або до гімназії — щоб студіювати „Кобзаря“. Проходили твір за твором, розбирали з усіх боків: генеза, зміст, форма, вислови, біографічні відомости, Шевченкове довкілля, листування, впливи, одне слово — інтерпретували, як цього вимагає фільольогічна метода, така випробувана і така багата на добріналідки. „Гурток“ знав усю Шевченківську літературу того часу, розбирав критично текст, робив конєктури, мав під рукою ввесь потрібний матеріял, „Словник Грінченка“ обходив усіх. Та не тільки він, а всі — потрібні словники славянські.

Душею „Гуртка“ був Микола Равлюк, одинокий, що ще його доля не викинула з Буковини, найглибший із усіх, найбільше зосереджений, найбільше вдумливий, строго льогічний. І далі — Омелян Цісик, Павло Дяків, Корженьовський, Козуб. Ще був, здається, дехто з істориків (чи не Лев Рудницький), може і з інших фахів, але цього я не памятаю.

Як учитель у Чернівцях (я вчителював ув учительській семинарії) я в „Гуртку“ безпосередньої участи не брав. Але-ж Кіцмань від Чернівців — недалеко. Нераз і двічі в тиждень

доводилося бувати кіцманським товаришам у столиці Буковини. До того-ж усіх нас вязали товариські, а то і приятельські відносини, дарма що я був за всіх старший і вже вчителював, як дехто з них ішов тільки на університет (Цісик). Дискусії, що їх вели в кіцманському „Гуртку“, все оббивалися об стіни моєї хати; початі в Кіцмані, нераз дуже гарячі, вони переносилися до мене. Кожну нову думку, що виринула була в кіцманському „Гуртку“, я дбайливо занотовував у свому й так уже майже зовсім позаписуваному примірнику „Кобзаря“, видання Доманицького з 1907. (Я його маю й досі, скрізь зі собою возив, і робив він мені велику послугу все, головно в таборах полонених), передискутовував і з кіцманцями головно з Равлюком і з Дмитром Цибушником, що служив зі мною в учительській семинарії. І його „Кобзар“, друге видання Доманицького з 1908 р., теж рябіло від заміток (воно теж у мене; хай вибачить тов. Цибушник, що книжка ця, забута ним у мене 1914 р., до мене привикла...).

Зародин „Гуртка“ з його такими скромними завданнями — ніхто й не думав, що ця робота може вийти поза наші шкільні потреби! — одначе треба шукати в семинарі укр. мови проф. Степана Смаль Стоцького. За моїх часів Шевченкознавча праця студентів чернoвецького університету що тільки зароджувалася. Сам я тільки один семестер (1901/2 акад. року, а був я тоді на третьому році) проводив під рукою проф. Стоцького цю працю. Та нас було тоді тільки четверо україністів: Плятон Лушпинський, Богдан Левицький, Микола Харжевський (давно вже небіщик) та я. Кожний із нас робив інтерпретації Шевченкових творів. Праця наша йшла жваво, була нераз досить цікава. І досі не сходить із голови дуже докладний огляд історичних джерел до „Гайдамаків“ Плятона Лушпинського: ним він виповнив чи не дві третині всіх годин семинаря. А Богдана Левицького („Гамалія“), а небіщика Харжевського (я займився був тоді „Посланієм“, із критики якого вийшов був пізніще дуже гарний реферат проф. Стоцького на святі Шевченка в Чернівцях). Але-ж, як кажу, ця праця щойно починалася. То, вже як я по-

---

стара бабуся; дяк співав хрипло, гофрат боявся, що він не витягне, — запіє. Жалував, що пішов. Примкнув повіки, бо світло його вражало. Хвильку не думав про ніщо... Потемніло в очах. А тоді з тієї темряви стали виринати дивні, призабуті образи... Ось він ґімназійним учеником. Приїхав на свята. В новім шпенсері прийшов до церкви. Батько правив. Співає. Ніодин оперовий співак не співав так гарно. Куди!... Так якось святочно, так тебе щось підносить з землі, високо, високо... Забуваєш про всі турботи, про порахунки з товаришами в школі, про гострого професора від математики, всіх пригорнув би до себе, цілував би, як братів... Великдень.

Гофратові свічку подали.

— Дуже дякую, — збентежено промовив.

Тепер вже мав роботу, вважав, щоб не скапував віск. Вдивлявся в полумінь і чимраз більше в ній бачив, бачив усе, що було колись. І себе, колишнього себе... Яка ріжниця!

Пощо він надягнув цей парадний однострій? Цеж смішно... Перший раз дусив його золотий комір і смішними здавалися білі, струсині пера. При чім тут струсь? Таж він не живе в нашім краю!

Несміливо ішов з процесією, а коли почув, як його брат тричі хрестом у церковні двері вдарив, то здавалося йому, що це його, гофрата, тричі вдарено по голові, щоб відчинилися в ньому якісь від давна позамикані двері, а коли народ заспівав „Христос воскрес“, то в його душі буцім відізвалися нараз якісь здавна заглухлі й задубілі струни. „Христос воскрес!“

*

Не тим вертав до хати, що вийшов. Перебрався і вийшов до їдальні, де був святочно прибраний стіл. Поділився з усіми свяченим яйцем, навіть з дяком, що прийшов побажати веселих свят. Дяк був у семім небі.

По сніданні, яке гофратові смакувало краще, ніж у Сахера,*) попросив братанку, щоб заграла.

— Простенька шумка, але нічого собі і ти її гарно граєш, з чуттєм; ану, заграй ще раз.

Хлопців також похвалив за спів, хоч співали самі наші твори. Особливо подобалося йому „Минули літа молодії“.

*) Відомий ресторан у Відні.

— Так, так, — казав, — і нічогісінько не жди... То „нічогісінько“, це дуже цікаве слово. Його навіть перекласти булоб не легко. О, Шевченко, то небудь який поет! Ви певно маєте „Кобзаря“? Дасьте мені по вечері. Я собі пригадаю дещо.

День був теплий і гарний, весняний. Заграли дзвони і залунали гагілки. — Співають — промовив, наслухуючи гофрат.

— Зельман, правда?

— Так, Зельман, притакнув о. Садульський.

— Підемо послухати, — добре?

— Ходім.

І вони пішли під церкву.

Дівчата живим вінком вилися довкола церкви. Маяли у повітрі стяжки, вишивані рукави, перетикані запаски. Церква, свіжо обмитими вікнами, як веселими очима споглядала. Липи віттям хитали, ніби й собі хотіли заводити гагілку. Молоді дівочі голоси співали: „Через попові лози скакали бігцем кози, то в гору, то в долину, то в рожу, то в калину“. Гофрат сперся на паркан, дивився і слухав. Церква, липи, дівчата сплиталися в одно, в образ такий привабний, гарний і так добре відомий. Заслухався і задивився до того, що здавалося йому, буцім-то не нині, а трицять літ тому. Він ще молодий, свій, ще не відчужений і незіпсований світом.

— Сідаймо! — сказав до брата.

Посідали на колоду під парканом. Сонце їх побачило, здивувалося і як у зеркалі приглядалося в лисині пана гофрата. — Де таку добув? — питалося. А липи нагиналися над нього, ніби хотіли його заслонити... Такий гість!

„Зайчику, зайчику, та милесенький соколе, та білесенький голубе, ані куди, зайчику перескочити, ані куди, зайчику, перейти!“ — співали дівчата, приговорюючи до зайчика, дівчинки пятнацятьлітної, що вдавала, буцім вона справді ніяк не може добутися з того живого вінка, котрим її подруги обвили.

— Чи тямиш, — звернувся гофрат до брата, — як то ми, бувало приїдемо зі школи на свята, — тож то радости було! Готовлять торти, а ми, де можемо, то вхопимо фіґ, чи дактилів і втікаємо, щоб не бачили мама. Якто нам мало треба було до щастя!... А Доську памятаєш, ту, що від малої дівчини в нас служила, гарна, така, тільки ніяк не могла виспатися.

— Семкова Доська, чомуб не памятав? Жовтка на бабу в масниці товкла, масниця була велика з ціпком на маслянку... а вона той ціпок відбила, заснула, приходимо, а жовтка геть витекли на підлогу. Правда?... памятаю, памятаю.

— А довгого Василя тямиш?

— Того, що мене з потоку витягнув, як я, у велику пятницю пустився у кориті на друге село плисти? Якраз тоді надійшла повінь і, колиб не довгий Василь, то заплив би я був аж на другий світ. Якже мені його забути?

Дівчата воротаря співали. Найкраща в селі дівчина починала. Це була дійсно краса. „Висока́я, як та сосна, що в зеленім борі росла“, а горда, як королівна яка. Очима палить, а засміється, — розкіш одна.

Гофрат довго дивився на неї: — Знаєш кого вона мені нагадує? Жайворонкову Марійку. Той самий ріст, ті самі уста, лиш Марійка ще куди краща була. Я вже другої такої гарної дівчини не бачив.

— Навіть у Відні ні?

— Навіть у Відні... А де вона тепер?

— Там..... і о.Садульський показав рукою на недалекий цвинтар.

— Померла?

— Утопилася.

— Утопилася? і Садульський побачив на обличчі свого брата такий жах, якого він на ньому зроду не бачив. Хотів казати коли й чому втопилася Марійка, але жаль йому стало брата і змовчав. Глипнув тільки на нього, — він крадьки перехрестився і зітхнув.

Сонце сяло, дівчата не переставали співати, дзвони гули. Нараз „бах-бах!“... „Ба-бах“ повторили за селом горби.

— Стріляють? — спитав гофрат.

— З моздірів, як звичайно. Микола, коваль стріляє.“

— Той, що за наших часів стріляв?

— Той самий.

— Ну, тую стрілянину, то вони моглиб собі дарувати, бо що спільного має Христос з порохом і кулями?... Так ти кажеш, що Жайворонкова Марійка померла?

— Утопилася.

кинув університет, як поприходило багато нових студентів, що їх не вміщала вже маленька II. саля вдолині (з трьома лавками!) — аж тоді вона розрослася. Я був у постійному контакті зі студентами-україністами (Січовий дід!) і знав, що учасники семинаря дуже зацікавилися працею над Кобзарем. Із приводу цієї праці доводилося зі студентами, головно зі старших років., багато дискутувати (вони майже всі пізніш опинилися в Кіцмані!). Проф. Стоцький — великий знавець Шевченка, чудовий його інтерпретатор, вічно молодий і захоплений — він переливав своє захоплення на своїх студентів. І як склався „Гурток", то немов продовжував працю семинаря, але ж провадив її вже цілком **самостійно**.

У школі ми, молоді вчителі на Буковині, посвячували Шевченкові дуже багато уваги. Хотілося збудити пізнанням Поета в молоді національні гордощі, що і в нас є поет негірший за німецьких геніїв, не кажучи про польських, а то й румунських. В учительській семинарії ми з Цибушником цілий рік на IV. річняку „відпускали" для Шевченка одну годину в тижні; кожний учень мусів мати свій примірник „Кобзаря" (видання Романчука) як обовязкову „шкільну книжку". Равлюк цілий II. піврік VII. і перший VIII. кл. посвячував поетові. Так й інші. Ми розбирали з учнями „Кобзаря" на зразок університетський. Бувало, що ходили з „Кобзарем" на Гарбузову гору (Habsburgshöhe). Все це програмі не відповідало. Але-ж за розумної директури Артимовича в Кіцмані, Івасюка в Чернівцях (при пасивности й несвідомости „наддиректора" Кушнірюка), за інспекторства Поповича, чи Антона Клима можна було безкарно робити такі прогріхи проти — приписів. Автім, ми нікого й не питали...

„Гурток" не поширив своєї роботи поза Кіцмань. Бодай я не знаю. Знаю тільки, що вчителі вижницької гімназії, теж колишні члени укр. семинаря (Дощівник, Павлусевич, Лакуста) були в контакті з Кіцманем. Із укр. семинаря проф. Стоцького вийшов і Дмитро Николишин, що, скінчивши університет, покинув Буковину й перенісся до Коломиї. Але-ж і він не позбувся „інтерпретаторської жилки", винесеної з Чернівців. У своїй „Загальній Книгозбірні" він, мабуть перший із нас, видав історичні поеми Шевченка з дуже гарними поясненнями (2. видання — 1921. р.). Чи була спроба закласти і в Коломиї „Гурток", мені невідомо. Але-ж, коли 1921. р. я в Коломиї зустрінувся в домі Николишина з Цісиком, дуже діяльним членом кіцманського „Гуртка", з дискусії, що почалася з приводу мого видання Кобзаря для народу, я набрав враження, що і в Коломиї йде дуже жвавий обмін думок у справі розуміння Шевченкових творів, і то між учителями, колишніми черновецькими студентами. Сам Цісик видав (1925) у цінному виднцтві Николишина в його „Загальній Книгозбірні" — політичні поеми Шевченка, з дуже гарним коментарем. Це великий, реальний наслідок праці одного з членів кіцманського „Гуртка". А моє народнє видання „Кобзаря" — це теж далекий відгук дискусій „Гуртка", дарма що членом його я не був... З приємним почуттям згадується й його роботу й його членів. І милою згадкою обхоплюєш колиску „Гуртка", семинар укр. фільольогії на університеті в Чернівцях і його Керманича...

* *

Недавні часи, але такі далекі...

Мов крізь сон бачу двацять років тому: найбільша саля в Чернівцях, саля Музичного Товариства, вщерть виповнена публикою. Шевченківське Свято Учительської Семинарії в Чернівцях. Настрій побожний. Від співів, од виступів молоді віє теплом. Малеча зі школи вправ із голосками мов дзвіночки (все ледви від землі виросло) співає Боже Великий, Єдиний. А дівчинка, дрібнесенька, з покаліченим німецьким акцентом побожно виголошує Шевченківські слова. А далі — містерія „Великий Льох", із „провідником інтермедії", з душами в білому, з воронами в чорному та лірниками — в народньому одязі. І все таке щире, таке правдиве. А „Заповіт" накінці, та „Ще не вмерла". Тільки двацять років, а кілько змін! І тепер буває **одне загальне Шевченківське свято** в Чернівцях — 25. березня і на ньому повно людей. Але на ньому — нема молоді... І дивне воно якесь: без початку (без промови) і без кінця (без націон. гимну) — як кажуть дотепно в Чернівцях...

*

Недавні часи, а проте такі далекі...

Гурток „Кобзарознавства" в буковинських відносинах тепер — незрозуміле слово. Знесена кіцманська гімназія, — на її місце від 1919 р. Liceul Dumitru Cantemir, а в ньому немає української дітвори. Ні сліду з української вчительської семинарії, — недобитки укр. молоді нагинають свій язик до волоської мови в Scoala Normala de invatatori și invatatoare; даремно кричать звідусіль, щоб відновлено загарбану катедру укр. мови й літератури на університеті; її перемінили на катедру історії славянських літератур, і семинар укр. фільольогії — пусте сьогодні й незрозуміле слово.

А вже найбільш незрозуміле на Буковині слово серед теперішніх умов — „Гурток Кобзарознавства"...

Прага, в березні, 1931.

——о——

— Гарна була, щось таке, знаєш, не бувале, таке, бачиш, божеське, просто святе. Ну, так. Я того не вмію сказати. Я загалом не вмію висловити того, що тоді чув, розумієш мене. Ми там...

— У Відні?

— Так. І загалом у великих містах ми думаємо параграфами, а балакаємо оклепаними фразами, вбиваємо душу в собі, стаємо манекінами, автоматами, машинами. Не чоловік наш ідеал, а машина, що якнайсправніше функціонує. Вибач, що вживаю таких не народних форм, але я вже й балакати рідною мовою забув. А найгірше, що навіть не счувся, коли забув і не жалував, що забув. А Марійка, так тая тобі балакала, просто співала. А очі, очі які вона мала! В цілім світі не було стільки щастя, скільки вони мені колись давали... Ет! — і рукою махнув.

— Зо іст дас лебен!

Нараз схопився.

— Знаєш, — казав, — показуючи рукою на дівчат, що все ще „Зайчика" співали і на хлопців, що радо пішлиб на них „волом", колиб не панотець та не той пан з Відня, — „вони, хч бідні, неосвічені, затурбовані, темні, дурні, але щасливіші від мене. Вони живуть, працюють і бідують чорно, але і радість знають. А я що? Той одностріів, надія на аванс, уряд і — брехня: брехня перед собою і перед людьми, на кождім кроці брехня, брехня, брехня, — не вжеж це щастя?!... Не потішай мене, кажу тобі, що колиб другий раз прийшов на світ, то інакше зарядив би собою; не шукав би щастя по чужих смітниках, не був би марнотравним сином, не полетів би світами, як полова, ні, ні, ні!

Садульський вхопив брата за руку. — Юльку, то ще не пропало. Перед тобою спорий шмат життя.

Гофрат здивовано подивився на нього. — Гадаєш? Так що?

— Можеш піти на емеритуру, вернути до краю, купити собі шматок поля.

— Не кінчи, не кінчи! — перебив йому гофрат. — Я ще подумаю про те... Село, це велика річ... Подумаю.

Дівчата „Зельмана" співали.

Зміна адреси 1 зол. Можна присилати почтовими марками.

Українські музики!

Проголошуємо конкурс на музику на 2-3-4 голоси, мішані, дівочі й мужеські, — до гимну „Рідної Школи" до понижчих слів Миколи Матієва-Мельника. Речинець до кінця квітня 1931 р. Нагорода 50 зол.

Головна Управа „Рідної Школи".

ПІСНЯ „РІДНОЇ ШКОЛИ".

Не буде суму й горя в нас,
Пора пісням дзвеніти —
Настав святий змагання час,
Науки та освіти.
Бо встало сонце вже з імли
І цвіт зійшов на полі —
Юнацтва тисячі зросли
У нашій „Рідній Школі".
Тут рідна мова гомонить —
В серцях святе горіння:
І сміло в ясну даль глядить
Грядуще покоління.
Бо встало сонце вже з імли...
Вінки нам доля ще сплете,
Лиш вчімось працювати, —
Щоб сіть слово золоте
І духа гартувати.
Бо встало сонце вже з імли...

Микола Матіїв-Мельник.

——о——

О. Мітрат Тит Войнаровський.

З приводу 50-ліття священства.

У Великодний час (14. ц. м.) минає саме 50 літ, як о. Тит Войнаровський, відомий український громадський і церковний діяч і б. посол до австрійського парляменту, приняв духовні свячення з рук пок. митрополита Йосифа Сембратовича. З нагоди цього рідкого ювилею хочемо кинути оком на діяльність і заслуги Ювилята, покладені ним за час цілого півстоліття для розвитку й відродження нашого народу в Галичині.

Ювилят походить з відомого козачого роду Войнаровських, з яких один був вірним другом гетьмана Мазепи, з яким пережив полтавську траґедію. Шукаючи захисту на рідній землі після того погрому, одна галузь Войнаровських залишилася в Галичині, де посвятилася праці на духовному полі. У цьому старому козачому і священичому роді з прегарними родинними й народніми традиціями побачив денне світло Тит Войнаровський.

Уродився нинішній Ювилят у священичій родині в Ляцькім Шляхотськім 1856 р. ґімназійні науки відбув він з дуже добрим вислідом у Станиславові, богословські у Львові. Після того оженився (з п. Шепаровичівною) і висвятився 1881 р.

З жаром кинувся молодий священик до праці на церковній і народній ниві. Ідеально добре, благородне серце повело його у священичий стан, щоби те серце, „вщерть добром налите", віддати у ділах любови найбільш потребуючим — свому народові. Хоч молодий, та вповні зрілий, бачив о. Войнаровський ясно всі ті трудноці й перепони, що стоять на шляху народньої праці, а також усе те, що вяже поодиноку людину, та ще й провідника, з тою масою, яку він має вести. Хоч молодий, та обдарований великим талантом, викультивованим у прегарній атмосфері родинних засад і передань — був наш Ювилят від першого дня своєї публичної праці вповні свідомий великої відповідальности за всі свої діла й учинки, відповідальности, яку кожний публичний діяч повинен нести за всі свої виступи.

Першу душпастирську посаду одержав о. Тит в Олеші. Тут померла йому дружина, лишаючи сина-одинака. Родинне щастя розприслося, але через те ціль життя не оповилася тінню. Волею сильний священик переміг біль і працював невтомно дальше для добра народу.

Небаром потім перенісся о. Войнаровський як сотрудник до Колодіївки, звідки в 1883 р. покликав його владика на становище архикатедрального сотрудника. На цьому пості перебув о. В. серед дуже інтенсивної праці для українського міського населення до 1885 р.

В тому часі наш Ювилят перенісся до Кулачковець, де працював як завідатель від 1885—1887 р. Там збудував прегарну церкву. В 1888 р. став парохом Пядик. У цьому короткому часі — бо протягом одного року — розпарцелював о. Войнаровський двори в Камінках і Ґодах між місцевих селян. Це перші ознаки цієї величезної праці на соціяльнім та харитативнім полі, яку розвинув Ювилят на широку скалю в найближчих роках.

В 1889 р. перейшов о. Тит на парохію в Топорівцях, а в 1890 р. до Балинець біля Коломиї. На цій парохії працював до 1910 р., себто повних 20 літ. Працював, очевидно, не тільки у своїй парохії, яка небавком стала одною з перших під оглядом релігійним і національно-орґанізаційним, але й у цілій Коломийщині, а навіть далеко поза нею. Не диво, що з коломийської виборчої округи став він послом до австрійського парляменту, де заступав інтереси селянської маси з великою енерґією й запалом.

Найбільша заслуга о. Т. Войнаровського — це широка акція в напрямі придбання для селян варстату праці — землі. За двацять літ свого побуту в Балинцях розпарцелював він кругло 37.000 морґів двірського поля між селян, обіймаючи своєю акцією майже цілу Східну Галичину. Тут треба зазначити, що селяни діставали не тільки панське поле по розмірно низькій ціні, але о. Т. розбудував для них і дешевий та догідний кредит, так, що вони доволі легко сплачували з доходів з поля вартість закупленого ґрунту.

В 1910 р. став о. Войнаровський крилошанином Митрополичої Капітули й адміністратором столових дібр ексц. Митрополита та його вірним і щирим співпрацьовником. Величі його всесторонньої праці, в тому й публіцистичної, не можна представити ніяк у короткій статті. Тільки для прикладу скажемо, що Ювилят був у свій час головою або членом президії у 22 товариствах. М. ін. „Сільський Господар" завдячував перед війною свій світлий розвиток праці й заходам о. Тита.

В 1929 р. Св. Отець надав о. Ювилятові почесть Апостольського Протонотаря і Мітрата. В 75-ому році свого життя святкує о. Мітрат золотий ювилей свого священства.

З цим радісним святом-ювилеєм лучимо й ми свої щирі побажання, аби наш заслужений Ювилят жив ще довго у кріпкому здоровлю та був ось так живим прикладом і ясним полумям запалу й розумної праці для народу у всіх кругах українського громадянства.

ОСТАННІ ВІСТИ

ГОЛУВКО ПІДСЕКРЕТАРЕМ ДЛЯ НАЦ. МЕНШИН.

У Варшаві кружляла чутка, про креування становища держ. підсекретаря для справ нац. меншин. Підсекретарем був би Голувко.

ЧИ ПОЛІЦІЯ БЄ?

На лаві обвинувачених засядуть 3 функціонарі львівської політ. поліції, обвинувачені, що послугувалися недозволеними засобами супроти арештованих. Віцепрокур. Городиський уморив справу, та наслідком рішення апел. суду розправа відбудеться.

РОЗПРАВА ЗА БОМБОВИЙ ЗАМАХ НА ПОСОЛЬСТВО СРСР.

У процесі проти Полянського, обвинуваченого в замаху на посольство СРСР у Варшаві, в першому дні перед відчитанням акту обвинувачення оборона поставила внесення оперте на тому, що обвинувачений вніс спротив проти акту обвинувачення, друге на тому, що Югославія неправно видала Полянського, бо Полянський ніколи не був польським горожанином. Суд відкинув оба внесення. Опісля відчитали акт обвинувачення та стали переслухувати обв. Полянського. Він до вини не признається, бо не мав на ціли злого вчинку. Хотів лише задемонструвати проти більшовиків, які загрожують світові та щоби вони перестали з терористичною акцією. Хотів уладити все так, щоби пізнали, що міг висадити посольство у повітря, а не зробив того. В листі до югославянського президеата ради міністрів не відгрожувався Польщі та не висловлювався погано про Польщу, хоч міг мати причину, бо сидів у польській тюрмі.

Прокуратор вносить відчитати лист, у якім сказано: „Польща безстидна, не признає ніякого права. Ганьба тій Польщі, що тисячі рос. еміґрантів трактує як бандитів. Сором, гріх і осудження за знищення 3 тисяч прав. церков із найгарнішим собором у Варшаві". „Польща хоче повісити мене, а я її повішу на шибениці Ліги Націй". „Польщі здається, що пахне кольонською водою, а це лише зігниле стерво". Полянський каже, що переклад неточний.

МІЖНАРОДНІ ДУЖАННЯ У ЛЬВОВІ.

Пятого дня змагань Ле Фавр зремісував зі Стібором. Сулеймана поборов Вайнура. Штекер у 14 хв. поборов суплесом Спевачка. Вайс поборов Щербінського у 24 хв. Жаґо у 2 хв. виграв із Чонтошом.

У пятницю борються: **Волинець—Чонтош**, Жаґо—Піддубов, Вайс—Сасорський, Штекер—Вайнура і рішаючий бій до результату Стібор—Спевачек.

НОВИНКИ

Найкращі побажання ВЕСЕЛИХ СВЯТ! — погідних і безтурботних, що дали би змогу бодай на мить забути про важкі переживання найближчого минулого, про буденні особисті клопоти та загально-національні злидні — складає всім своїм читачам і співробітникам

РЕДАКЦІЯ „ДІЛА".

— **Всіх Вп. П. Авторів,** що були ласкаві прислати до святочного числа „Діла" статті, які не ввійшли до цього числа, повідомляємо, що їх дописи будуть публіковані в найближчих числах нашого щоденника після Великодня.

— **Новий Вертеп.** Як довідуємося, зараз після Свят відбудеться у Львові премієра Нового Вертепу, на зміст якого складається сатира з останніх днів та подій. Ляльки роботи відомого нашого карикуриста п. Е. Козака, редактора „Зиза". Крім рецитаторів і солістів у виставі приймає участь окремий хор та оркестра. Подробиці в афішах. 1820

— **Ягілки у Львові.** Звертаємо увагу українського громадянства, що в цьому році почуємо у Львові підчас Свят ягілки, що будуть виведені в неділю (12) і в понеділок (13. ц. м.) від год. 16. біля церкви св. Петра і Павла на Личакові та біля церкви св. Пятниць на Жовківськім. Ягілки підготовлені наскрізь фахово і будуть виведені згідно з народньою традицією.

— **Великодні псальми у львівському радіо.** Довідуємося, що в пятницю 10. ц. м. відспіває мішаний хор при архикатедральній церкві св. Юра, під управою п. Івана Охримовича, отсі великопостні псальми у львівському радіо: Бортнянського: 1) Благообразний Йосиф, 2) Гласом моїм, 3) Вскую прискорбна єси, 4) Возведох очи мої і 5) Азієва: Вечери Твоєя. Хор співатиме від год. 5.45—6.45 вечором.

— **Українська фабрика муштарди „Міка" у** Львові розвивається, як довідуємося, з дня на день краще, хоч аґенти деяких конкуренційних фірм розсівають злобні й неправдиві вісти про неї протилежного характеру. Роблять вони все те на це, аби підірвати довіря української публики, а зокрема наших купецьких кругів, до нашої установи, яка стоїть на злість їм усім на певних ногах і здобуває собі з дня на день нових відборців як серед українців, так і серед неукраїнців.

— **На карти „Рідної Школи", що звільняють від алькогольних напоїв з нагоди Воскресення Христового** зложили в золотих отсі Вп. Громадяни: Лукіяновичева Карлина — Львів 10, Федориньчук Константин — Львів 10, інж. Добровольський Василь — Варшава 10, Скрегота Іван — Львів 6, Літинський Іван — Львів 5, Калитяк Іван — Львів 4, Коцан Остап — Хишевичі біля Рудок 2, о. Капустинський Олександер — Мельниця над Дністром 2. Додатково з нагоди Різдва Христового прислали: Кружок „Рідної Школи" — Хирів 22, — Ходорів 15, — Мостиська 6, суддя Метик Роман 5. — Хто слідуючий?

— **Заборона великодної стріляннни.** Компетентна влада подала до публичного відома, що цього року, як і завжди забороняється підчас великодних свят стріляти біля церков з пальної зброї, страшаків, петард, моздірів та при помочі вибухових матеріялів. За переступлення цієї заборони карається гривною до 500 золотих, або 14 днів арешту. Заборона видана з огляду на публичну безпеку, щоби охоронити населення від нещасливих випадків.

— **Україніка.** Загребський щоденник „Грватска Стража" ч. 75. з дня 2. квітня помістив переклад оповідання Богдана Лепкого п. з. „Болеснік" („Недужий", що в оригіналі має заголовок „Дідусь").

— **Про один напад на листоноша.** Минулого року грошевий листар у Сосновці Фелікс Кафка здефравдував 20.000 золотих і переказ на таку саму суму, а переслуханий на поліції зізнав, що на нього напали на вулиці невідомі бандити й ограбили в нього згадану суму грошей та переказ. Але суд не повірив у вигаданих бандитів і засудив Кафку на півтора року вязниці за крадіж. Листар відсидів своє і тепер вийшовши на волю, заявив поліції, що хоч він відпокутував свою вину слушно, то всеж справа з крадіжю виглядала трохи інакше як це здавалось суддям, бо він украв ті гроші й переказ за підмовою свого начальника пошти й вищих урядовців, з якими він поділився грішми, а вони старались за те затерти сліди злочину. Влада

розпочала слідство проти персоналу поштового уряду в Сосновці.

— **Жертви праці.** В Дорожеві самбірського повіту, млинар Василь Грицай підчас праці впав під млинські колеса і згинув на місці. Жертву праці й необережности вже похоронили. — В Чорткові в каменоломі скеля присипала двох робітників, Івана Бойчука та Осипа Тарковського.

— **Живий смолоскип на забаві.** В селі Устрове у Виленщині на забаві, коли гості вже були добре підпиті, прийшло між парубками до бійки. Підчас бійки Антін Трецяк кипув в Івана Мірона нафтою. Нафта з розбитої лямпи облила цього парубка, який зараз цілий станув у полумю. Заки вогонь погасили, парубок цілий попарився і тепер бореться в лічниці зі смертю.

— **Летунська катастрофа.** У четвер на полях під Віляновом (біля Варшави) впав польський військовий літак і зарився в мокрій землі. Раненого летуна, поручника Орловського, відвезли до шпиталю.

— **Земля присипала вояків.** В селі Ґлембоцко у Виленщині військо перекопувало піскову гору, через яку будували дорогу для потреб війська. Вояки так необережно розкопували гору, що гора присипала трьох вояків. Двох вуланів добули мертвих, а одного вдалось урятувати, хоч він міцно був придавлений і вже непритомний.

— **Новий твір Троцького.** Берлінське видавництво Фішера видає новий твір Лейби-Бронштайна-Троцького „Історія російської революції", в якім Троцький малює більшовицький переворот. Великий фрагмент цього твору зясовує причини смерти царя Миколи II. і обставини в яких згинув. Троцький представляє більшовицьку революцію як російську національну революцію, про що говорить сам заголовок твору.

— **Нові гроші у Ватикані.** Дня 7. ц. м. папі вручили перші зразки грошей ватиканської держави. Золота монета (100 лір) представляє з одного боку голову папи Пія XI., а з другого боку Ісуса Христа як короля. Монети по 10 лірів мають з одного боку портрет теперішнього папи, а з другого св. Петра. На менших монетах зображений св. Павло, Добрий Пастир і Богородиця.

— **7.000 інжинірів у тюрмах.** Париський „Соціялістіческій Вестнік" повідомляє у дописі з Москви, що з 35.000 інжинірів, яких має тепер СРСР, 7.000 сидить у тюрмах. Усі покутують за „шкідництво".

— **Виправа до північного бігуна.** Віденська преса подає, що д-р Еккенер має намір вибратись разом з експедицією Вількінса в подорож на північний бігун. Еккенер полетить зі Шпіцберга літаком, а Вількінс підводною лодкою. Обидва дослідники утримуватимуть зі собою контакт, і мають намір стрінутись на північнім бігуні.

— **Арештування безбожників у Німеччині.** в інших містах Німеччини на Великдень були намагались влаштувати антирелігійну демонстрацію. Поліція розігнала демонстрантів, при чому арештовано 187 „безбожників"-комуністів, які кидали камінням на учасників процесії. Також в інших містах Німеччини на великдень були сутички між віруючими і комуністами.

— **Англійський король знов занедужав.** З Льондону подають, що англійський король, перестудившись, поважно занедужав. Всеж лікарі не бачать в цій недузі нічого небезпечного.

— **Страшна летунська катастрофа.** На японськім острові Кюсію підчас летунських військових вправ нагло надлетів буревій і розбив 21 літаків та зруйнував 38 будинків летунської станиці. В катастрофі згинуло 4. летунів, а 60 летунів було ранених.

— **З туги за материнством.** Д-р Рудольф Штарк, багатий співробітник великої фірми Юлія Майнля у Відні, оженився перед 10 роками, але Бог не обдарував його дітьми. Жінка д-ра Штарка дуже бажала мати дитину, все мріяла про те і нарікала, що без дитини її життя нічого не варта. Вона радилась ріжних лікарів, вони потішали її, що все це буде гаразд, але по 10 роках найліпший ґінекольоґ у Відні сказав жінці д-ра Штарка щиро, що вона ніколи не буде матірю. Жінка попала в меляхолію, все говорила, що не має в житті жадної цілі, а на днях, коли її чоловік виїхав з Відня, ця молода, 32-літня, здавалось би щаслива, бо багата і вродлива жінка, отруїлась світляним газом. Чоловік застав дома трупа жінки і лист, такого змісту: „Вибач! Я не могла жити без дитини".

— **„До Вп. Пана Теодора Ґолійчука,** ем. ґімн. професора в Краснім к. Львова. Виділ Т-ва „Дешева Кухня"" в Перемишлі почувається до обовязку подякувати Вам, одинокому Почесному Членові Т-ва, за Вашу довголітню працю для добра Т-ва та Вашу ревну опіку над молодю, приміщеною в Бурсі Т-ва. Рівнож дякує Вам Виділ за поміч та позичку значної квоти на купно реальности для приміщення Бурси. Виділ Т-ва має надію, що Вп. Пан професор не відмоволять і на дальше своєї помочі нашому Т-ву. За Виділ: **Адв. Навроцький,** голова, **дир. Ярошевич, секретар".**

— **До Вп. Передплатників Української Заг. Енцикльопедії.** Перший том УЗЕ. закінчений (А—Ж, сторін 660). 10-ий зшиток розішлемо враз і з географічними мапами та ілюстраційними таблицями тим нашим передплатникам, **котрі вирівнали належитість за перший том,** а твір УЗЕ отримують зшитками. Томовим передплатникам зачнемо розсилати перший том УЗЕ. в місяці травні. Спізнення появи першого тому спричинили ті передплатники, які не вважаючи на пригадки в пресі і особисті через почту — **своїх залеглостей не вирівняли. Виказ залеглостей враз із чеком розішлемо цими днями** наново всім довжникам в надії, що цим разом не будуть глухі та байдужі на наші заклики та сповнять свій обовязок супроти В-ва УЗЕ.

Перший том (41 аркушів, 660 ст.) зброшурований коштує	72 зол.
Перший том (41 аркушів, 660 ст.) оправлений у полотно із золотим відтиском на хребті та з тектуровою кобкою	80 „
Перший том (41 аркушів, 660 ст.) такий самий у півшкіряній оправі	85 „
а в шкіряній оправі	90 „

Нові передплатники можуть належитість за перший том сплатити місячними ратами по 10 зол., наскільки не всилі заплатити готівкою. Передплата на другий том така сама, як на перший. Хтож з дотеперішніх передплатників заплатить до дня 30. червня 1931 р. **60 зол.,** отримає II. том оправлений у півшкірок зараз по його появі. Нові передплатники можуть вплачувати на другий том 60 зол. лише тоді, коли платять рівночасно цілу належитість за перший том (72 зол. або 80 зол. і т. д.). Окрема окладинка до першого тому для зшиткових передплатників коштує: полотно 6 зол., півшкірок 10 зол. і шкіра 15 зол. Замовляти треба окремою лістівкою перед розсилкою 10-го зшитка УЗЕ., а належитість заплатити чеком із заміткою на горі: „окладинка". І-ий том для чужини коштує 10 ам. долярів у півшкіряній та 11 ам. долярів у шкіряній оправі за попереднім надісланням належитости на адресу: Адміністрація В-ва УЗЕ, Коломия — Покутський Союз, Народний Дім, Ukr. Zah. Encyclopedia Administration, Kolomea, Pokutskyi Soiuz. Narodnyi Dim — Poland. 1760 3-3

ВІДГУКИ ДНЯ.

Невикористані проєкти.

Страх мене збирає... Маю писати святочний фейлетон... Скільки я вже їх понаписував! І про давони і про сонце і про хмари і про „сир, яйця та прочії сніди", загалом про все, що звязане з великим праздником. А тепер приходиться ще один і ще про свята.

Радився я товаришів:

— Порадьте, панове, бо далебі... хоч гинь.

Товариші — люди голубиного серця. Для себе може ще тем не мають, а мені помогли. Виринуло кільканацять проєктів, так щось, як на памятник Франка.

— Напиши святочний вірш, але гумористичний — радив мені один (і сміявся в кулак!).

Він знав, що добрий святочний вірш написати дуже тяжко (гляди: всі святочні вірші від Котляревського до Курдидика!), а святочний і веселий вірш написати ще тяжче (гляди: всі веселі вірші від „Зеркала" до „Зиза"!). Потім сам проєктодавець розтягне тебе на колесі критики: „Дивіться, які рими, ха-ха-ха! А веселости в тім вірші, як в безробітного конфінеґра, хі-хі-хі!".

Остаточно... Можна булоб на таке рішитися, колиб і читачі так само сміялися. Вірш сповнив би своє завдання.

— Знаєш! — проєктував другий. — Напиши святочні побажання. В нас так багато ріжних інтриґ, сплетень, відказувань...

Я спершу вчіпився з радістю за цю тему. Справді булоб і цікаво і весело. Наприклад... Ні! Жадного прикладу! Ані пари з уст!... Бачу докладно, до чогоб такий фейлетон мене допровадив. Проєктодавець або хоче мене позбавити хліба, або не орієнтується в наших відносинах... Адже вистане написати кільканацять святочних побажань, щоби посварити заприсяжених приятелів, злучити двох смертельних ворогів проти третього, змінити погляд на якусь справу, збудити підозріння до чистоти чиїхсь рук, а навіть змінити програму якоїсь ґрупи чи партії.

— Найліпше, якби ти написав політичний фейлетон. Зачіпи вибори, пацифікацію, Мадейру, переговори.

Мушу признати, що тема одна з кращих. Використати її дуже легко і просто: дати недразливий наголовок і — свій підпис. Решту можна собі подарувати, бо однаково в тім місці буде біла пляма. Нераз мені в той спосіб помагала цензура і все було в порядку.

Але наражувати святочне число на страти, читачів „Діла" на брак нагоди до зівання — не можу, не смію і не хочу.

Врешті ще один проєкт:

— Знаєш, що! Маю ідею... Напиши комуністичні гаґілки. Більшовики церкви, що правда, замикають, але культури — думаю — не нищать. Що найвище трохи її перекабачують.

І це проєкт незлий. Тільки забийте мене, як памятаю, чи я вже не писав такого фейлетону!? Воно й не булоб тяжко.

Наприклад:

Іде, іде Сталін,
Іде, іде його брат
Іде, іде Енукідзе
І червона Грузія...

Або:

А на горі льон, льон,
На долині гай, гай,
Льон на дампінґ,
Гай на дампінґ,
Нам остане рай.

Або ще інакше:

А кривого танцю,
Та не виведем кінцю.
Треба його вести,
Як всі наші трести.

Щораз то нові гаґілки приходять на думку, а з ними і нові травестії. Возьмім хочби гаґілку: „А на церкві злотий хрест"...

А на церкві злотий хрест,
На дзвіниці стрілка (2).
Чи є в світі ліпший край,
Як Радянська Спілка (2).
А на церкві злотий серп,
На дзвіниці молот (2).
В пролетарськім світі рай,
А в буржуїв голод (2).
В пролетарськім світі рай,
Добре в ньому жити (2).
Що захочеш, те і їдж,
Навіть власні діти (2).

А на кінець, коли вже сонце сідати буде за Збручем, то вдарить під небо остання гаґілка:

Селькор, Роброк, Комсомол,
ВЦІК і Партнарада,
Бупр і Мопр і ДеПеУ,
От і вся Радвлада.

Писати на таку тему, чи ні?! Не буду! Вже я так останніми часами я досить гарно записався в записниках будучих галицьких комісарів. Пощо собі ще далі шкодити?

Вдячну тему подавала мені жінка:

— Напиши що про „Народню Торговлю", „Маслосоюз"... Свята йдуть... Не зашкодилоб...

Радаб душа до раю, але потім знову хтось закине мені, що це реклямові фейлетони, хоч кожний бачив би, що це тільки фейлетонова реклями.

Тому покищо не виберу ні одної з тих тем. Може другим разом...

Святкуйте, Ш. Читачі, без фейлетону. Бажаю Всім, знайомим і незнайомим, веселих свят і легкого травлення.

А на кінець одна просьба:

Коли алькоголь розщедрить Ваше серце, не поскупіть, не отягайтеся, — киньте більший даток на карти „Рідної Школи", звільняючі від алькоголю.

Галактіон Чіпка.

СПОРТ

Україна-Ресовія.

Перші змагання України за мистецтво А-кляси в цьому сезоні відбудуться в неділю 12. ц. м. з Ресовією. Змагання відбудуться на площі Сокола-Батька. Початок: год. 3. попол. Ціни низькі.

Змагання за мистецтво львівської округи.

Спортова Рада подає до відома всім споротовим Клюбам львівської округи, що змагання за мистецтво львівської округи відбудуться в осьтаких речинцях: 1) Біг навпростець мущин: 26. квітня. 2) Легкоатлетичні змагання мущин і жінок: 31. V. і 1. VI. 3) Плавацькі змагання мущин і жінок: 7. червня. Точніші інформації будуть подавані безпосередньо перед змаганнями.

Найближчі мячеві змагання.

Програма недільних лігових розгривок така: у Львові: Чорні-Рух, у Кракові: Висла-Варта, у Варшаві: Польонія-Лехія, в Лодзі: Л. К. С.-Краковія. — У рямках окружних мистецтв львівської А-кляси відбудуться — поза змаганнями України з Ресовією — ще такі стрічі: Гасмонея-Погонь (Стрий) у Львові, Світезь-II. Сокіл у Львові і Ревера-Польонія (Перемишль) у Станиславові.

Міжнародні дужання.

В дальших змаганнях міжнародного турніру атлетів у Львові братиме участь і двох змагунів-українців: Волинець і Судаков. Волинець, як ми вже писали, визвав до боротьби всіх атлетів середньої ваги (до 100 кґ.) і з ними він буде змагатися вже від пятниці 10. ц. м., коли то заінавгурує боротьбу з мадяром Чонтосом. Другий наш атлет-змагун, Судаков, приїздить до змагань у найближчих днях.

—о—

Ціни набілу у Львові.

„Маслосоюз" платив кооперативам дня 9. квітня 1931 року: масло експортове і десерове пріма 4·30 зол. за кільо; літра молока 28—29 сот.; літра сметани 1·40 зол., копа яєць 5·20—5·20 зол.

Нові книжки й журнали.

САМОСТІЙНА ДУМКА журнал літератури й науки та громадського життя, Чернівці, березень 1931, Рік І. Ч. 3. Зміст: Р. Ясенко: Поет; Ольга Кобилянська: Чудо (нарис). Марія Крушельницька: Чар музики; Даря Макогон: Прости мені краю мій; О. Дуда: Борня; В. Б. Олесенко: Моя весна; Т. Чайка: Наддніпрянська ніч; Сидонія Г. Никорович: На рахманськім острові в неволі; С. Г. Н.: Володимир Карбулицький; Д-р П. Козак: Культура й цивілізація; В. Карбулицький: Скрипка; С. Черкасенко: Скептик (про Чикаленка); В. Карбулицький: Нарис і поезія; Дмитро Геродот: Наші патріоти; Т. Г.: На що ми не звертаєм належної уваги; Е. Синета: Вірш; О. Задума: Тайна тисячлітнього іствування жидівського народу; К. Ластівка: Староукр. пантеон князя Володимира; Бібліоґрафія.

При зміні адреси просимо подавати й стару адресу.

ОГОЛОШЕННЯ

Театри.

Великий Міський Театр:

Субота, 11. квітня, год. 7.30 веч. „Вікторія і її гузар".
Неділя, 12. квітня, год. 3.30 попол. „Лялька", опер. Авдрана; год. 7.30 веч. „Бенкет глузунів".
Понеділок, 13. квітня, год. 7.30 веч. „Фіялка з Монмарт".

Театр Ріжнородностей (в Нар. Домі):

Субота, 11. квітня, год. 7.30 веч. „Спір за фельдвебля Грішу".
Неділя, 12. квітня, год. 3.30 попол. „Як стати багатим і щасливим"; год. 7.30 веч. „Спір за фельдвебля Грішу".
Понеділок, 13. квітня, год. 7.30 веч. „Спір за фельдвебля Грішу".

Малий Міський Театр:

Субота, 11. квітня, год. 7.30 веч. „Інтерес з Америкою", комедія Франка.
Неділя, 12. квітня, год. 3.30 попол. „Модне подружжа"; год. 7.30 веч. „Інтерес з Америкою".
Понеділок, 13. квітня, год. 7.30 веч. „Інтерес з Америкою".

Кіна.

АПОЛЬО: Звукова оперетка „На приказ княжни" (Ліліян Гарвей).

КАСІНО: Звукова фільма: „Відкуплення" (Дж. Гільберт), музика Чайковського, російські хори.

КОЛЬОСЕИ: „Опир в опері" (Льон Чаней) і Сонні Бой.

ЛЕВ: Звукова фільма, „На филях пристрасти" (Вод Гайдарів, Іта Ріна).

МАРУСЕНЬКА: Звукова фільма „Княжна Тараканова".

ОАЗА: „Небезпечний роман" (Беті Аман, Самборський).

ПАЛЯС: Звукова фільма: „На Заході без змін" (Ремарка).

ПАН: „Спокуса". (Ґрета Гарбо).

ПАСАЖ: „Панамські пірати". Додатки.

ПРОМІНЬ: „Грішниця без гріху".

ФАТАМОРҐАНА: „Місто кохання" (Ів. Петрович).

ХИМЕРА: „Без серць і без душі" (Генні Портен).

СТИЛЕВЕ: „Предивна брехня Ніни Петровни (Бриґіда Гельм).

УЦХА: „Отруйник" (Конрад Файдт). „6-а пошесть світа"

Оповістки

За оголошення редакція не відповідає

На Рідну Школу зложили в зол. Впр. о. Митрат Олекса Базюк 25, Т-во Українських Студ. Політ. „Основа" у Львові 10, Павло Галушак, Опацько 5·05, У. і В. Войчак 2 замість святочних побажань, Юстина і Стефан Брілі Тудорів 25 замість вінка на домовину дорогого батька Корнила Даниілевича в Чагарів Староямбараських, Святослав Біляк Поморяни 5 з нагоди звінчання Мик. Мудирчука ук. богослова. — ВП. Жертводавцям складає щиру подяку **Головна Управа**.

Справа продовження будови „Народнього Дому" на Богданівці. Якщо коли небудь виринала потреба будови „Нар. Дому" на Богданівці, то тепер показується, що такий Дім конечний, — бо він стане осередком культури нашої західньої частини Львова. — Богданівка враз зі Сигнівкою вже не передмістя, а Львів. Дітвора громадян Богданівки і Сигнівки, навіть захоронки ані школи своєї не має. По кількалітній перерві громадянство Богданівки знову обєдналось, створило новий комітет для завершення будови „Н. Дому". В склад комітету входять особи, які зі щирим запалом беруться до праці, щоб охоронити перед знищенням дотепер започатковану будову, та дати приміщення захоронці, школі і подібним культурним установам. Тому звертається підписаний комітет до прихильників укріплення культурного розвою в центрі краю з проханням, щоби в часі Великодніх Свят памятали про те, що кожна лепта зложена на ціль будови, це запорука кращого майбутнього народу. Зложім наші, хочби не великі жертви разом, а з того повстане велике культурне діло. Члени комітету підуть за збірками; не відправте їх голіруч. Грошеві посилки просимо звертати на адресу „Земельного Банку" або „Дністра" у Львові з допискою на будову „Нар. Дому" на Богданівці у Львові. — **Комітет.**

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ

За оголошення редакція не відповідає

ФІРАНКОВІ МАТЕРІЯЛИ, індантрени новочасні карніші. Ціни революційно знижені. — **ВАНК** — пл. Марійська 5, І. пов. 1740 5—6

КАВАЛЕР навяже переписку з панною або вдовою до літ 35 образованою і ніжної вдачі. Ціль матримоніяльна. Повна дискреція. Зголошення: „Для Судді" УАР Львів Валова 23/І. 3.

НАЙУСПІШНІШЕ зєднує подружжа **„ФОРТУНА"** Золочів. Присилати вимоги і дані. Оказове число 55 сот. марками. 1772 3—8

СТРІЛЕЦЬКІ ПІСНІ на фортепян зі словами Ярославенка, повний альбом за 10 зол. продають книгарні. 1789 2-2

ГОДИННИК ВАШ буде найліпше направлений у найбільшій годинникарській робітні **Івана Зельтенрайха** Львів, пл. Марійська ч. 5. — З провінції просимо репарації присилати почтою. — Старомодні жіночі годинники перероблюємо на ручні. 1538

УПРЯЖ, сідла, виробляє, направляє найдешевше, робітня Барера, Пасаж Гавсмана. 1768 3—?

УНЕВАЖНЮЮ згублену військову книжку видану П. К. У. Львів — Повіт на імя Музика Павло, ур. 4. VII. 1904 р. у Дмитровичах, повіт Львів. 1792 3—3

ДО ВСЕЧЕСНІШИХ ОТЦІВ ПАРОХІВ. Двох інвалідів У. Г. А., що займаються продажю девоціоналій, звертаються отсим до Всч. Отців Парохів з проханням повідомляти їх про речинець св. місій, які відбуваються в їхніх парохіях та тим робом дати їм змогу чесним способом заробити собі й рідним на прожиток. Повідомлення просимо слати бодай на тиждень перед св. місією на адресу: Яків Л., Запитів, пп. Підліски Малі. 2—3

ДО ВИНАЙМУ фронтова небльована кімната постійному льокаторові Виспянського 31. партер. 1795 2—3

ОКАЗІЯ! Машини „Singera" ремісничі і домашні. Складниця: Пілсудського 8. тел. 93—11. Догідні сплати! 1734 4-10

ДЛЯ ПАНЬ І ПАНІВ добра нагода без фаховости заняття і спілка з 5.000 зол. Дохід 1.500 зол. місячно без риска. — Під „Нагода" до Адміністрації „Діла". 1835 1—3

СУБСТИТУТ нотаріяльний шукає посади. Зголошення до: В. Мартинець, Богородчани — для С. 1829 1-5

АДВОКАТ Балтарович у Золочеві прийме зараз аплíканта-субститута або товариша-спільника. 1803 1—3

ПРЕКРАСНІ шовкові панчохи по дешевих цінах поручає Ліхт, Гетьманська 22.

ОГОЛОШЕННЯ

За оголошення редакція не відповідає

Д-р ЕВГЕН ДУРДЕЛЛО

бувш. лікар заграничних клінік, специяліст скірних, венеричних і сексуальних недуг (полова неміч) та лікарської косметики

ординує в скірних недугах
і т. д. від год. $8\frac{1}{2}$—10, 14—16.
в косметиці від 10—11 і 16—18
в неділі і свята від 10—11.

Гірське сонце. Вапофор. Діятермія. Кріотерапія. Сепаратові ждальні

ЛЬВІВ, вул. Сикстуська ч. 22, III. п. (біля Нар. Гостинниці).

Вінда до вжитку. Телефон 38—90.

Д-р мед. Осип Філяс

ЛЬВІВ, вул Льва Сапіги 21.
Тел. ч. 79—53

приймає в дітočих недугах, лічення кремінною лямпою солюксом — охоронні щіплення.

Специяліст недуг легенів, серця і жолудка

Д-р Фелікс Ган

Львів, Листопада 30.

1206 Пересвітлення Рентґеном.

ДЕНТИСТ-СТОМАТОЛЬОҐ

Д-р О. Чайковська-Ляхова

ЛЬВІВ, ЛЬВА САПІГИ 9. II п.

орд. 8—12, 14—18. в нед. і св. 10—12.
1478 16—?

Специяліст венеричних, шкірних недуг і косметики

Др. І. Мунд

Д. сек. шп. від. і львів. орд. від 8—9 і 2—5. в неділі від 9—1 Львів, Асника 1, ріг Пілсудського (Панської). Телеф. 48-01. — 1032 Лічення жиляків. 59—?

Дентист ЯКІВ НАСС

Львів, вул. Сикстуська ч. 17. II. п. Телеф. 65—73.

Приймає від 9—13 і 15—18, в неділі і свята за попереднім замовленням.

Виконує всі праці, що входять в обсяг новочасної дентистики. Полекші в сплатах 1721 8-10

ГЕМОРОЇДИ.

Ґемороїдальні чопики ҐОНСЕЦЬКОГО (з когутиком) усувають біль, печення, кроваваення, сверблячку, гоять ранки та зменшують ґузи (жиляки). Можна дістати в аптиках.

Д-р Михайло Тимчук

лікар заграничних клінік — специяліст внутрішних недуг і фтізіольоґ

тепер у ТЛУСТІМ, пов. Заліщики, лічить сухоти (початкові і в найвищому степені розвою) та переводить щіплення проти сухіт у новородків, — дітей 5121 і дозрілих. 23—?

Мамусю!

Прошу Тебе запиши Собі цю адресу...

AL — SA — DO

Перший спеціяльний магазин взуття для ДІТЕЙ і МОЛОДІ.
Львів, Сикстуська 19.

Присилайте передплату!

НЕДУГА ЛЕГЕНІВ. Туберкульоза легенів є невблаганна і щорічно скошує міліони людей без ріжниці полу, віку та стану. — При поборюванні грудних недуг та бронхіту, впертого та томлячого кашлю і т. п. дають лікарі „BALSAM THIOCOLAN-AGE" Гонсецького, що влекшує виділювання флеґми, скріпляє організм і самопочуття недужого, побільшує тягар тіла і усуває кашель. Уживати за порадою лікаря. Продають аптики.

Пригадується:

Укр. Ґалянтерія і Перфумерія „GENEWA"

ЛЬВІВ, Ринок 37.

СІРНИКИ

С-ка Акц. „ПОЛЬЗОТ" у Львові, вул. Шайнохи 2.

повідомляє, що обняла комісову продажу С-ки Акц. до Експльоатації Державного Монополю Сірникового і переводить скринкову продажу білих, червоних і книжечкових сірників з комісового складу у Львові, або безпосередньо з фабрик монополю — по оригінальних цінах.

Ширіть наш часопис!

Подяка.

З приводу смерти нашого незабутнього Батька і Діда, Теофіля, стрінулись ми з численними виявами співчуття, за які цею дорогою щиро дякуємо. Зокрема дякуємо Вп. П. Проф. Д-рові Паньчишинові за постійну, безкорисну опіку, як теж Всч. о. кан. Дуткевичеві і парохіяльному хорові за звеличення похоронів.

Інж. Вол. Несторович іменем родини.

Львів-Катовиці, у квітні 1931 р.

Оголошення.

Старшина Руханкового Товариства „Сокіл-Батько" у Львові, повідомляє, що дня 26. квітня 1931 р. (неділя) в год. 10. рано відбудуться в домівці „Сокола-Батька", вулиця Руська ч. 20. у Львові

Загальні Збори

з таким порядком нарад:

1) Відкриття Зборів.
2) Відчитання протоколу з послідніх Загальних Зборів.
3) Звіт з діяльности „Сокола-Батька" за 1930 рік.
4) Звіт провірної комісії.
5) Дискусія над звітами й уділення абсолюторії уступаючій Старшині.
6) Вибір голови, одного члена Президії й 4 членів Старшини, заступників та провірної комісії.
7) Установлення висоти членської вкладки на рік 1931.
8) Внески й запити.
9) Замкнення Зборів.

Якщо в означеному часі не явиться на зборах, статутом вимагане число членів потрібне до правосильности нарад, відбудуться в год. 11. цього самого дня, в тій самій домівці і з тим самим порядком нарад другі Загальні Збори, які рішатимуть без огляду на число присутних на зборах членів.

За Старшину Т-ва „Сокіл-Батько":

М. Заячківський, голова. Ст. Корецький, справник.

Звичайні Загальні Збори

Краєвого Товариства „Сільський Господар" у Львові

відбудуться дня 30. квітня 1931 року, в годині 10-ій рано в салі Т—ва „Бесіда" у Львові, вулиця Рутовського ч. 22.

ПОРЯДОК НАРАД:

1) Верифікація протоколу Загальних Зборів з дня 20. грудня 1929 року.
2) Звідомлення з діяльности за 1930 рік.
3) Замкнення рахунків і біланс за липень-грудень 1929 і 1930 р., звідомлення Контрольної Комісії з провірки діяльности, замкнення рахунків і білансу та уділення абсолюторії Головній Раді.
4) Плян праці та проект бюджету на 1931 рік.
5) Вибір 6-ох членів Головної Ради і 2-ох заступників на місце вильосованих (§ 21. статуту).
6) Вибір 3-ох членів і 2-ох заступників Контрольної Комісії (§ 17. статуту).
7) Внески і запити (§ 16 уст. 2. статуту).

По думці § 14 статуту і правильника, ухваленого на Загальних Зборах 20. грудня 1929, в Загальних Зборах беруть участь із рішаючим голосом:

а) По двох делеґатів кожної Філії „Сільського Господаря";
б) По одному делеґатові від кожного Кружка „Сільського Господаря";
в) По одному делеґатові від кожних обєднаних в П. С. К. 10 кооператив, всі, коли вплатили вкладку до „Сільського Господаря";
г) Делеґати центральних установ, а саме: Ревізійного Союзу Українських Кооператив, Центросоюзу, Центробанку, Маслосоюзу, Дністра, Народньої Торговлі, Просвіти, Союзу Українок.

ГОЛОВНА РАДА КРАЄВОГО ГОСПОДАРСЬКОГО ТОВАРИСТВА „СІЛЬСЬКИЙ ГОСПОДАР":

У Львові, 10. квітня 1931.

о. Віт Войнаровський, вр. голова. Інж. Андрій Палій, вр. секретар Ради.

Старшина Руханкового Товариства Сокіл-Батько у Львові, оголошує отсим

КОНКУРС

на 16-тактові вправи вільноруч: а) мужеські і б) жіночі.

Проекти вправ мусять бути надіслані найдальше до дня 31. липня 1931 р. на адресу „Сокола-Батька" у Львові, Руська 20. До проекту вправ мають бути долучені знимки зг. рисунки як теж назвисько та точна адреса автора в закритій коверті.

Приняті проекти будуть винагороджені 100 зол. і 50 зол., які рівночасно остають власністю Т-ва „Сокіл-Батько". Неприняті проекти зістануть повернені.

М. Заячківський, голова. 1833 С. Корецький, справник.

Подяка.

Сердечно дякую Вп. П. Д-рові Ярославові Гинилевичеві, лікареві Народньої Лічниці у Львові за успішне виліченння мене з тяжкої недуги

Марія Солодка у Львові.

1793 2—3